

PROBLEMATISK FRÅNVARO

-VEMS ANSVAR OCH SKYLDIGHET?

EN DISKURSIV STUDIE KOMBINERAD MED LACLAU OCH MOUFFES OCH
FAIRCLOUGHS KRITISK DISKURSANALYS AV DEN STATLIGA
GRANSKNINGEN "SAKNAD!" SOU 2016:94

Magisteruppsats 15hp
Pedagogiskt Arbete

Marianne Ståhlbrand

2020-PEDARB-M01

Program: Undersökning i pedagogiskt arbete SUN 003
Svensk titel: Problematisk frånvaro – Vems ansvar och skyldigheter?
Engelsk titel: Problematic absence – Who`s liability and obligations?
Utgivningsår: 2020
Författare: Marianne Ståhlbrand
Handledare: Viktor Aldrin
Examinator: Dennis Beach
Nyckelord: frånvaro, ansvar, skyldighet

SAMMANFATTNING

När elever är borta från skolan vid många tillfällen eller under en lång sammanhängande period kan det innebära stora konsekvenser för elevens utveckling i skolan men också senare fram i livet. Vanligt är att många elever med hög frånvaro känner ett utanförskap som kan följa med hela livet (Gren Landell, 2018). Det finns en hel del forskning om hur man kan arbeta förebyggande och om vilka åtgärder som kan ska sättas in, vilka samtliga belyser hur viktigt det är att skolor har en tydlig frånvarorutin på skolan för att upptäcka frånvaron i tid. Det kommer även fram i den statliga granskningen "Saknad!" SOU 2016:94 där vikten av att kartlägga och åtgärda frånvaron framgår. Denna studie tar avstamp i granskningen gjord av SOU 2016:94 och syftar undersöka hur ansvar och skyldighetsfördelningen ser ut med hjälp av diskursanalys.

Studien syftar till att undersöka hur ansvars och skyldighetsfördelningen ser ut. Vem som har ansvaret och skyldigheten för att minska eller åtgärda den problematiska frånvaron och hur det beskrivs enligt den statliga granskningen "Saknad" SOU 2016:94. Genom att använda både Laclau och Mouffes diskursteori och Faircloughs kritiska diskursanalys.

Metoden som har använts i studien är en kombination av Laclau & Mouffe (2008) diskursteori och Fairclough (2003) kritiska diskursanalys. Fairclough har en tredimensionell modell, i modellen ingår text, diskursiv praktik och social praktik. I den textanalytiska delen används Laclau & Mouffes metod med hjälp en nodalpunkt. Nodalpunkten ett begrepp eller tecken som i sig är tom på betydelse men ges i ett sammanhang framträder betydelsen och kan då analyseras diskursivt. Därefter har Faircloughs andra två dimensioner diskursiv praktik och sociala praktiken använts för ytterligare gå igenom det empiriska materialet för en kritisk diskursanalys.

Resultatet visar att det finns tydliga ansvars- och skyldighetsområden samt vilka huvudmannens uppgifter är i detta arbete vad det gäller elevers frånvaro. Skolan har ett tydligt ansvar att se till att det finns tydliga rutiner i frånvaroarbetet. Det framkommer också att det finns oklarheter i vems ansvaret egentligen är och att det i vissa fall ligger på flera parter. Huvudman benämns i vissa fall som kommunen, i andra som staten och ibland bara som huvudman, vilket kan också ge en viss otydlighet om vem som egentligen har ansvaret för att på ett aktivt sätt arbeta med problematisk frånvaro.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	1
INLEDNING	1
Syfte	3
Frågeställningar	3
Bakgrund	4
Granskningar och kartläggningar	4
tidigare forskning	5
Begrepp	5
Ogiltig eller giltig frånvaro	5
Ogiltig frånvaro eller skolk	5
Skolfobi eller skolvägran	5
Problematisk frånvaro	6
Föräldrastödd frånvaro	6
Hemmasittare	6
Olika faktorer och orsaker till frånvaro	6
Skolrelaterade faktorer	7
Individuella faktorer	7
Psykosociala faktorer	7
Konsekvenser som problematisk frånvaro kan leda till	7
Åtgärder och framgångsrika insatser	8
Teoretiskt Ramverk	9
Diskurs och diskursordning	9
Hegemoni och ideologi	10
Foucault	10
Faircloughs kritiska diskursanalys	11
Text	12
Diskursiv praktik	12
Social praktik	12
Lacalau och Mouffe diskursteori	12
Diskursteori tillsammans med Kritisk diskursanalys	13
Metod	14
Val och avgränsning	14
Analysmetod	14
Texten	14
Den diskursiva praktiken	16

Den sociala praktiken	16
Etiska överväganden	16
Resultat	17
Text	17
Elev	17
Vårdnadshavare	18
Skolan	18
Skyldighet	18
Ansvar	19
Huvudman	20
Skyldighet	20
Ansvar	20
Den diskursiva praktiken	22
Ekonomigenre	22
Samhällsgenre	24
Trygghetsgenre	24
Den sociala praktiken	25
Diskussion	27
Metoddiskussion	29
Slutsats	30
Tack!	31
REFERENSER	1

INLEDNING

Många av oss känner nog igen den tomma blå stolen i ett klassrum från barncancerfondens kampanjer på TV. Det är en stark symbol som visar på att ett barn saknas. I flera klassrum är det inte helt ovanligt att det är en tom stol där en elev ska sitta men inte gör det. Anledningen till frånvaron kan vara en fysisk sjukdom men i många fall så beror orsaken på helt andra omständigheter som exempelvis skolfobi eller skolvägran något som Gladh & Sjölin (2014) skriver om. Gren Landell (2018) har identifierat fyra orsaker till vad frånvaron kan bero på. En av dessa orsaker är föräldrastödd frånvaro vilket är en anledning till varför en del barn inte tar sig till skolan. Föräldrastödd frånvaro beror på omständigheter som till exempel beroendeproblematik eller psykisk ohälsa hos föräldrarna. Det finns flera studier inom området som belyser vad frånvaron beror på (Egger, Castello & Angold, 2003; Kearney, 2008). Forskning som belyser vilka problem frånvaron kan bland annat leda till som ofullständiga betyg, utanförskap och psykisk ohälsa (Hancock m.fl., 2013; Ingestad, 2006; Norberg m.fl., 2016; Gren Landell, 2018, SOU 2016:94).

Enligt Socialstyrelsen är utbildning en av de viktigaste faktorerna för ungdomars framtida möjligheter. Ju tidigare utbildningskedjan bryts, desto sämre är framtidsutsikterna. De grupper som har låga eller ofullständiga betyg från grundskolan har kraftigt förhöjda risker för framtida psykosociala problem. För individen utgör problematisk frånvaro också en risk för lägre måluppfyllelse, avhopp från gymnasieskolan, arbetslöshet och utanförskap. (SOU 2016:94, s 235)

Vilka åtgärder och anpassningar skolan och huvudman behöver göra finns det flera studier på (Ekstrand, 2015; Reid, 2012; Gren Landell, 2018; SOU 2016:94). Med huvudman menas den myndighet som har yttersta ansvaret för skolverksamheten som oftast är den kommunala förvaltningen men kan emellertid även innefatta statlig myndighet men även fristående skola. Malin Gren Landell fick ansvaret att leda utredningen "Saknad! Uppmärksamma eleverns frånvaro och agera" (SOU 2016:94) som är en statlig offentlig utredning. SOU (2016:94) trycker på hur viktigt det är att i tidigt stadiet uppmärksamma frånvaron för att få eleven tillbaka till skolan. Frågan som väcks är då "vem som gör vad"? Är ansvarsfördelning och skyldigheter tydligt fördelade? Utredning kommer användas i studien för att försöka komma fram till hur ansvars- och skyldighetsfördelningen ser ut framför allt mellan skolor och huvudman. Studien syftar till att undersöka hur ansvars och skyldighetsfördelningen ser ut. Vem som har ansvaret och skyldigheten för att minska eller åtgärda den problematiska frånvaron och hur det beskrivs enligt den statliga granskningen "Saknad" (SOU 2016:94). Metoden som har använts i studien är en kombination av Fairclough (2003) kritiska diskursanalys med hjälp av hans tredimensionella modell, i modellen ingår text, diskursiv praktik och social praktik. I den textanalytiska delen används Laclau & Mouffes metod med hjälp av en nodalpunkt. Nodalpunkten ett begrepp eller tecken som i sig är tom på betydelse men ges i ett sammanhang framträder betydelsen och kan då analyseras diskursivt. Därefter har Faircloughs andra två dimensioner diskursiv praktik och sociala praktiken använts för ytterligare gå igenom det empiriska materialet för en kritisk diskursanalys.

Enligt den svenska skollagen (SFS 2010:800) ska alla barn boende i Sverige ha rätt till en likvärdig utbildning. På grund av hög frånvaro får alla barn och ungdomar inte likvärdig utbildning vilket kan komma leda till stora samhällsproblem. Omfattande frånvaro är inte ett nytt problem men eftersom det saknas en enighet bland Sveriges kommuner om definitionen vad det gäller problematisk frånvaro och det saknas återkommande mätningar i Sverige om hur många barn det handlar om. Av den anledningen anas ett stort mörkertal (SOU 2016:94). En kvalitetsgranskning

av Skolinspektionen (2016a) visade att hösten 2015 hade 1700 barn hög frånvaro. Begreppet hög frånvaro innebär här, att de under minst en sammanhängande månad inte hade varit närvarande i skolan. I dokumentärserien Kalla Fakta (2018, 3/12; TV4) visar ett av programmen "De osynliga barnen" i sin granskning att det är 5500 barn i Sveriges skolor som inte deltar undervisning och har sammanhängande frånvaro på minst en månad. Programmet tar upp att många skolor och kommuner inte gör det de ska för att alla elever ska komma till skolan och få den undervisning de behöver. Framför allt tar de inte reda på vad frånvaron beror på.

Skolor behöver ta reda på orsakerna till elevens frånvaro för att kunna vidta rätt åtgärder är det avgörande att först ta reda på orsakerna till frånvaron. Granskningen visar dock att skolorna inte i tillräcklig utsträckning försöker ta reda på de verkligt bakomliggande orsakerna. Istället prövar skolan åtgärder för eleven utifrån olika antaganden. Elevernas röst har i de flesta fall inte hörts med hänvisning till att skolan inte lyckats nå fram till dessa elever. För att nå fram till eleverna och ta reda på orsakerna bakom frånvaron kan elevhälsan vara ett stöd. Granskningen visar dock att skolorna i flera fall använt sig av elevhälsans olika kompetenser i mycket begränsad utsträckning. (Skolinspektionen 2016b, s. 6)

Borås Tidning har under hösten 2019 och våren 2020 publicerat flera artiklar som tar upp frånvaron i skolan som ett problem. I artiklarna går att läsa att nya rutiner ska införas för att få bukt med frånvaron och hemmasittare. Begreppet som tidningen använder är samma begrepp som Kalla fakta använder i avsnittet om elevfrånvaron. I den senaste artikeln i Borås tidning "Frånvarolarmet – Hundratals elever missar en femtedel av läsåret" (BT 25/4 2020) belyser de vikten av att upptäcka elevers frånvaro i tid för att omgående kunna sätta in åtgärder och kunna kartlägga vad frånvaron beror på. Artikeln tar också upp de nya frånvarorutinerna som infördes hösten 2019 i Borås stad för att upptäcka elevernas frånvaro tidigt men som inte alla skolor ännu har anammat.

SYFTE

Studien syftar till att undersöka hur ansvars- och skyldighetsfördelningen ser ut. Vem som har ansvaret och skyldigheten för att minska eller åtgärda den problematiska frånvaron och hur det beskrivs enligt den statliga granskningen "Saknad" (SOU 2016:94). Genom att använda både Laclau och Mouffes diskursteori och Faircloughs kritiska diskursanalys.

Frågeställningar

Vilket ansvar och vilka skyldigheter har statlig myndighet, kommunal förvaltning och skolan och i arbetet med den problematiska frånvaron?

Vilket ansvar och skyldighet har Vårdnadshavaren och eleven?

Hur skrivs det ut i Sou 2016:94 vilka åtgärder som bör göras och hur man bör arbeta för att främja närvaro?

BAKGRUND

Avsnittet redovisar tidigare granskningar som Skolverket och Skolinspektionen har gjort samt en kort sammanfattning av SOU 2016:94 och bakgrunden till den.

Granskningar och kartläggningar

2007 gjorde Skolverket den första kartläggningen och granskningen angående ogiltig frånvaro på Sveriges grundskolor. Kartläggningen visade att många kommuner inte hade rutiner för frånvarohantering vilket innebar att flera kommuner inte hade någon kännedom om frånvaron, som i sin tur innebar att resultatet från utredningen inte var tillförlitligt. Utredning gjordes därför om 2009. Då hade frånvarorapporteringen ökat i kommunerna, och gav därmed ett mer tillförlitligt resultat. Dock fanns det brister i arbetet med hur man kan främja närvaro och förebygga frånvaro (Skolinspektionen 2016a).

2016 publicerade Skolinspektionen en delrapport ”Omfattande ogiltig frånvaro – i Sveriges grundskolor” där den nationella bilden av hur den omfattande frånvaron ser ut statistiskt. Undersökningen innehåller även jämförelser från tidigare granskningar. Hösten 2016 kom slutrapporten ”Omfattande frånvaro – en granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro” där elva skolors arbete granskades (Skolinspektionen 2016b). Granskningen blev en del av den omfattande rapporten ”Saknad!” från Statens Offentliga Utredningar (SOU) som publicerades december 2016. Hösten 2015 beslutade regeringen att det skulle ske en kartläggning om elevers frånvaro i grundskolan som också innefattar grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Psykologen och medicine doktor Malin Gren Landell fick uppdraget att ansvara för utredningen. Utredningens syfte var att kartlägga och analysera elevers frånvaro och orsakerna till långvarig frånvaro och genom det ge förslag på förbättringsområden och åtgärder för att främja närvaron hos eleverna. “Uppdraget syftar till att säkerställa alla elevers rätt till likvärdig utbildning” (SOU 2016:94, s. 17). Utredningen visar på flertalet brister vad gäller samverkan inom skolan, som att elevhälsan inte alltid blir inkopplad och att man arbetar mer med att försöka stoppa den höga frånvaron när det redan har blivit ett problem istället för att arbeta med förebyggande åtgärder. Det finns även ett flertal förslag till lagändringar i utredningen.

Utredningens struktur är tydlig och uppdelad i olika kategorier med kartläggning och förslag till lagändringar för att tydliggöra ansvar och skyldigheter. Utredningen kom fram till att definitionen om vad problematisk eller omfattande frånvaro innebär skiljer sig mellan kommunerna vilket ger vid handen att det inte är likvärdigt mellan kommunerna. Gren Landell (2018) betonar i sin bok vikten av en likvärdig skola och har då tagit fram ett lagförslag om hur problematisk frånvaro bör definieras i SOU 2016:94 för ökad likvärdighet i Sveriges skolor.

TIDIGARE FORSKNING

För att förstå problematisk frånvaro redogörs här först olika begrepp som används vid forskning kring frånvaro och i artiklar kring ämnet frånvaro. I inledningen nämndes en del studier, vilka även kommer att lyftas mer ingående i detta avsnitt. Faktorer och orsaker till vad frånvaron beror på samt vilka konsekvenser som frånvaron kan leda till lyfts. Slutligen vilka åtgärder som bör sättas in samt vilka som anses vara framgångsrika faktorer.

Begrepp

Avsnittet behandlar olika begrepp som stöts på när man läser forskning men även som förekommer i media.

Ogiltig eller giltig frånvaro

Granskningarna och kartläggningarna som undersökts handlar om den ogiltiga frånvaron. Öhman (2016) gjorde under samma period som Skolinspektionen en granskning i årskurserna 4-9 där skolorna skulle rapportera in både ogiltig och giltig frånvaro. I studien deltog 186 kommuner som gav en svarsfrekvens på drygt 64 procent. Slutsatsen är att även den giltiga frånvaron är oroväckande, men att den är svårare att greppa. I ”Saknad” (SOU 2016:94) tas det upp att en del skolor med elever i framför allt i de yngre åldrarna menar att det inte förekommer någon frånvaro eftersom man bara har räknat på den ogiltiga frånvaron. Däremot visar flera av dessa skolor att räknas den giltiga frånvaron med så kan den vara oroväckande hög och leda till att den blir problematisk då eleven inte når skolans kunskapskrav. Gren Landell (2018, s. 30) skriver ”Skolan behöver uppmärksamma all frånvaro, giltig som ogiltig och samtidigt göra det utifrån vetskapen att inte all frånvaro leder till problem”. Författaren tar också upp att man idag inte har ett likvärdigt system hur och när man uppfattar att frånvaron är problematisk i skolorna. Detta i sig gör att det blir ett problem. Därför har det föreslagits i SOU 2016:94 ett bedömningssystem där det ska vara enhetliga gränsvärden för samtliga skolor i Sverige, förslaget lyder;

Bedömning av om problematisk frånvaro ska göras när en skolpliktig elev:

- har varit sammanhängande giltigt eller ogiltigt frånvarande i minst 2 veckor eller,
- har varit ogiltigt frånvarande under minst 5 tillfällen som omfattar minst 25 procent av skoldagen under en månads tid eller,
- uppvisar varningssignaler eller riskfaktorer för frånvaro, till exempel en elevs frånvaro börjar bilda ett mönster (SOU 2016:94, s. 246)

Ogiltig frånvaro eller skolk

Ett annat begrepp som används för frånvaro är skolk, eller på engelska som är truancy, som används i forskning och som innebär detsamma som ogiltig frånvaro. Det är inte ovanligt att ordet skolk används när eleven är i skolan men inte deltar i undervisningen. En sådan frånvaro är något som ofta döljs av eleven inför föräldrarna (Gentle-Genitty m.fl., 2015).

Skolfobi eller skolvägran

Gladh och Sjölin (2014) menar att en elev som har emotionellt eller social fobi har stora svårigheter att vistas i skolan och känner stort obehag på bara tanken av att gå till skolan. Det kan också bero på känslan av att inte passa in som då gör att eleven får stora svårighet att vara i skolan, detta kallas skolfobi. Gren Landell (2018) använder istället begreppet skolvägran. Eleven döljer inte skolfrånvaron från sina föräldrar utan är vanligtvis hemma istället för att vara i skolan. Då handlar frånvaron om en slags rädsla och ångest för att vara i skolan vilket kan visa sig både under enstaka tillfällen men även under sammanhängande perioder.

Problematisk frånvaro

Begreppet problematisk frånvaro använder Gren Landell (2018) i sin utredning. Landell (2018) har gett som förslag om att begreppet problematisk frånvaro ska föras in i den Svenska lagstiftningen om skolplikt. Skollag (2010:800 Kap 7). Engelskans Problematic school absenteeism som det svenska begreppet är hämtat från är det begrepp som rekommenderas att användas internationellt. I detta begrepp läggs inte problemet och tyngden på eleven, utan på själva frånvaron som kan leda till luckor i kunskapsutvecklingen och som i sin tur kan leda till problem för eleven att få fullständiga betyg. Här spelar det ingen roll om det är ogiltig eller giltig frånvaro eller om det är ströfrånvaro eller sammanhängande, allt ska ingå i begreppet problematisk frånvaro. Det är även ett av begreppen som använts i den här studien.

Föräldrastödd frånvaro

Föräldrastödd frånvaro har översatts från engelskans School withdrawal och denna typ av frånvaro nämns endast lite om i forskning. Här handlar det om föräldrarnas behov av att hålla barnet hemma och i dessa fall har eleven själv inga problem att komma till skolan. Skälet varför eleven är hemma kan istället bero på föräldrarnas behov att ha barnet hemma som kan bero på psykisk ohälsa eller drogproblematik. Föräldrastödd frånvaro är svårt att upptäcka eftersom den inte är ogiltig då den är anmäld av föräldern (Gren Landell 2018).

Hemmasittare

Begreppet hemmasittare är inget begrepp som förekommer i denna studie men begreppet är ett vanligt i media som t.ex. i Kalla fakta (2018). Begreppet förekommer även i vardagligt tal. Hemmasittare är ett uttryck som används både om det är sammanhängande frånvaro eller ströfrånvaro, giltig som ogiltig. Begreppet har ingen vedertagen definition eftersom det inte finns några vetenskapliga studier om hemmasittare (Gren Landell 2018). Det är inte enbart den avsaknaden av den vedertagna definitionen som gör att begreppet är olämpligt menar Gren Landell utan begreppet kan insinuera att eleven bara sitter hemma, alltså det är bara hos eleven själv som problemet ligger.

Olika faktorer och orsaker till frånvaro

Flera internationella studier har visat på att problematisk frånvaro i skolan ofta har ett samband med psykisk ohälsa som ångest, depression, beteendestörning samt olika sociala faktorer. "School refusal and psychiatric disorders" (Egger, Castello & Angold 2003) och "School absenteeism and school refusal behavior in youth" (Kearney 2008) är några exempel på visat sambandet mellan psykisk ohälsa och problematisk frånvaro. Kearney menar att man från skolans sida måste veta vilken orsak frånvaron beror på för att kunna sätta in lämpliga åtgärder för att hjälpa eleven att komma tillbaka till skolan. Han delar in de möjliga orsakerna i fyra delar. En orsak att eleven inte går till skolan är för att skolan ger ångest och för att undvika ångesten så är eleven hemma. En annan orsak är att eleven undviker situationer som kan kännas påfrestande som vid en bedömningssituation eller vid sociala möten. En tredje orsak kan vara att eleven söker efter uppmärksamhet från sina föräldrar som eleven kan få när hen stannar hemma. Den sista orsaken kan vara att eleven finner fördelar med att vara hemma, som att spela, se på film eller andra aktiviteter.

Skolrelaterade faktorer

Gren Landell (2018) har identifierat fyra faktorer till vad en skolrelaterad faktor innebär, alltså brister i skolan som kan vara orsak till att en elev har hög frånvaro. En av faktorerna är att eleven känner bristande uppmärksamhet från skolpersonalen om man är i skolan eller inte, att eleven inte känner sig sedd. Den andra faktorn är att eleven inte känner att undervisningen är motiverande. Den tredje faktorn är skolmiljön, där otrygghet kan vara en av orsakerna men även studieron kan vara en del av problematiken. Den fjärde faktorn är att eleven inte får det stöd som hen behöver, som exempelvis kan innebära att eleven behöver vara i en mindre undervisningsgrupp.

En kvalitativ intervjustudie av Ann-Sofie Strand (2014) visar också på skolrelaterade faktorer som en orsak till frånvaron. Hos de 15 eleverna som blev intervjuade så var den största anledningen till frånvaro skolmiljön, där det var framför allt en bristande relation mellan elev och lärare eller bristen på kamrater i skolan. Andra studier har påvisat liknande resultat som Strand (2014) där de skolrelaterade faktorerna framför allt vad gällde elev- och lärarrelation som att lärare och elev inte tycker samma sak, eleverna blir inte tillräckligt motiverade, för hög press i skolan, läxor och att de tycker att de har för lite påverkansmöjlighet (Shain et al, 2016; Baker & Bishop, 2015; Frostad et al., 2015).

Individuella faktorer

Individuella faktorerna som innebär att eleven kan ha olika diagnoser som ADHD, inlärningssvårigheter som dyslexi, låg självbild, depression och ångest och att det har ett tydligt samband med frånvaro finns det flera studier på (Reid, 2012; Strand & Granlund, 2014; Whanell & Allen, 2011). Flera av dessa lyfter också att det har med skolrelaterade faktorer som Gren Landell (2018) presenterar i sina studier.

Psykosociala faktorer

Psykosociala faktorer där problemet ligger i det sociala sammanhanget både i skolan men kan också vara i hemmet. Det kan vara att eleven känner ensamhet, utanförskap eller är mobbad i skolan men elevens hemförhållanden kan också påverka varför barnet inte går i skolan (Reid, 2012; Whanell & Allen, 2011).

Konsekvenser som problematisk frånvaro kan leda till

Det som belyses i flera studier (Norberg m.fl., 2016; Hancock m.fl., 2013; Ingestad 2006) är att det är viktigt för elevens resultat att närvara i skolan. Att negativa konsekvenser på skolresultatet kan synas redan vid 3-4 % (Norberg m. fl., 2016). Gren Landell (2018) skriver om en studie genomförd i Örebro som visar att när eleverna kommer upp i 15 procentfrånvaro så saknar alla de eleverna minst ett, men oftast flera godkända betyg. Hancock m.fl. (2013) visar i sin studie att elever med hög frånvaro har betydligt större svårigheter med matematiska kunskaper och med att läsa och skriva än de elever som har låg frånvaro eller ingen frånvaro. Det finns få svenska studier, men av Ingestad (2006) går att läsa bland elever i årskurs 9 så är närvaron den viktigaste faktorn för att få fullständiga betyg.

Det finns ett antal problem kopplade till frånvaro som kan få stora konsekvenser för individen som exempelvis utanförskap, psykisk ohälsa, sociala problem. Malin Gren Landell har i sin bok *Främja närvaro* (2018) tagit del av forskning kring ämnet och sammanställt ett antal faktorer som problematisk frånvaro kan leda till (Gren Landell 2018, s. 42)

1. Negativ effekt på kunskapsutveckling och på skolresultat
2. Utanförskap på kort och lång sikt
3. Psykisk ohälsa, värkproblematik, sömnproblem
4. Antisocialt beteende, drogberoende
5. Obehörighet till gymnasiet
6. Gymnasieavbrott
7. Arbetslöshet

Nationalekonom Ingvar Nilsson (2016) har studerat konsekvenserna av frånvaro och utanförskap på samhällsnivå. Resultaten visade att den problematiska frånvaron kan innebära stora kostnader för samhället i form av insatser i vård och försörjningsstöd. En person som hoppar av gymnasiet kan kosta samhället upp till 400 000 kr per år.

Åtgärder och framgångsrika insatser

Det finns även forskning som visar på hur olika insatser kan förebygga skolfrånvaro som i Britten Ekstrands studie "What it takes to keep children in school" (Ekstrand, 2015) Hon har utifrån 155 forskningsrapporter gjort en översikt som fokuserar på olika insatser som kan göras i skolan för att främja närvaro och förebygga frånvaro. Forskningen har förändrats över tid från att vara mera inriktad på själva elevinsatserna till att nu fokusera mer på skolan och samhällets ansvar för att få eleven tillbaka till skolan. Enligt Ekstrand (2015) visar det att elevens frånvaro kan vara en slags demonstration från eleven för att hen ifrågasätter skolsystemet. Här behöver eleven hjälp med att stärka sin självkänsla och när det görs kan det leda till att eleven kommer tillbaka till skolan. Det är viktigt att få lyckas i skolan och en god relation mellan eleverna och de vuxna i skolan är av vikt. Att arbeta med tydliga rutiner för närvarorapportering gör det på ett tidigt stadium möjligt att upptäcka frånvaron. Det ger även möjligheter att identifiera vad frånvaron beror på för att då på ett tidigt stadiet kunna sätta in olika insatser. I en annan forskningsöversikt av Ken Reid (2012) påpekas det att insatserna i nuläget sätts in för sent och att det mest framgångsrika sättet att förhindra omfattande frånvaro är en satsning på särskilt stöd till eleverna i tidig ålder. Det kan vara elever som har svårigheter med läsning och att skriva, men det innefattar också de elever med låg självkänsla eller elever som har svårt med sociala relationer. Reid (2012) menar att för att kunna förebygga frånvaro i de högre årskurserna, behövs redan i tidiga årskurser rutiner för att åtgärda problemen med frånvaro och elever i behov av stöd. Skolors antimobbingsarbeten har också visat på positiva resultat vad gäller frånvaron.

I sin bok "Främja närvaro" tar Malin Gren Landell (2018) upp åtgärder som har visat sig framgångsrika ur forskningssynpunkt. Författaren tar exempelvis upp begreppet skolmiljö som delas upp i en fysisk och social del. Gren Landell anser att utformningen av den fysiska skolmiljön har betydelse för elevens närvaro och prestation. Utformningen av lokaler kan ha betydelse för interaktionen mellan elever och kan på så sätt påverka tryggheten i skolan. Gren Landell (2018) tar upp vikten av att eleven vet vilka regler som finns och att eleverna ska känna sig rättvist behandlade som en faktor för att minska frånvaron. Hon pekar på forskning gjord av van Eck (2017) om negativt skolklimat och hög frånvaro samt forskning gjord av Thapa och Cohen (2013) om positivt skolklimat och hög frånvaro. Goda relationer och trygghet tas upp som en relevant del av Gren Landell. "Genom att jobba för positiva relationer kan trygghet skapas, och en trygg skolmiljö har samband med närvaro. (Gren Landell, 2018, s. 69)

Gren Landell (2018) visar på flera exempel på hur goda relationer kan främjas mellan elever och lärare. Ett exempel är att arbeta för lärarkontinuitet vilket Gren Landell (2018) menar ger möjligheter att skapa relationer då läraren finns kvar genom elevens skolgång som en trygghet. Författaren ger fler exempel som att vikten av att all personal ska visa att de vill bygga en relation med eleven för att få eleven att känna sig sedd och förstådd. En känsla av att känna sig sedd och förstådd är viktigt med elever som är mer tillbakadragna, eller "blyga" som Gren Landell uttrycker det. Författaren tar även upp vikten av vuxennärvaro i skolan som ett exempel på en framgångsfaktor för att främja närvaro. Gren Landell (2018) tydliggör att eleverna ska kunna lita på vad den vuxna säger och lyfter barn som har föräldrar med missbruksproblematik som särskilt känsliga för att all skolpersonal håller vad de lovar. Anledningen är att dessa elever har blivit svikna så många gånger av sina föräldrar genom glömda föräldrassamtal eller bortglömda födelsedagar. Gren Landell fortsätter ge fler exempel på hur läraren kan bygga relationer i klassrummet genom bestämd klassrumsplacering och möjlighet att arbeta i små grupper. Då lär eleverna känna varandra och lär sig uppskatta skillnader och likheter hos sig själva och varandra (a.a, s.71), Författaren tar upp vikten av den vuxna som en förebild för eleverna. Genom en tydlig och respektfull ledarroll visar läraren hur man bemöter andra och löser konflikter. Gren Landell (2018) anser att rasten är ett bra sätt för eleverna och skolpersonalen att lära känna varandra. Genom att den vuxna är med och organiserar lekar så att alla är med och känner sig trygga på rasten ger det en känsla av medtillhörighet och inkludering. Gren Landell tar även upp stöd från skolans personal som en viktig faktor i arbetet med frånvaro, genom att visa intresse för eleven och ge eleven tid och att hjälp att organisera skolarbetet för eleven får eleven större möjlighet att lyckas i skolan. "För att skapa goda relationer krävs respekt, tolerans och ett gott uppförande" (a.a s.72).

Gren Landell (2018) menar att åtgärder mot kränkningar är närvarofrämjande och av allra högsta vikt och skriver om hur viktigt det är att öka kunskapen hos skolpersonalen för att lättare upptäcka kränkande behandling och mobbning för att öka tryggheten i skolan. Gren Landell (2018) menar att elevhälsan har en viktig roll i att skapa en skolmiljö där det finns respekt mellan individerna i skolan och för att säkerställa att eleven kommer tillbaka till en trygg miljö efter kränkningar. Hon skriver att eleverna kan känna obehag och eller rädsla en lång tid efter att eleven har utsatts för kränkningar eller hot och vikten av att uppmärksamma elevens mående över tid.

TEORETISKT RAMVERK

I detta avsnitt presenteras olika teoretiska perspektiv och begrepp som används inom diskursanalysen och som på olika sätt och olika mycket finns med i denna studie, men framför allt för att få en helhetsbild. I studien används Laclau och Mouffes diskursteori och Faircloughs kritiska diskursanalys.

Diskurs och diskursordning

Diskursbegreppet är ett komplext begrepp som har använts och tolkats på olika sätt. Börjesson & Palmblad (2007, s.13) menar att diskurs " [...] är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen". Enligt Winther-Jørgensen & Phillips (2000) "Diskursanalysens syfte är nämligen att *kartlägga de processer där vi kämpar om hur tecknens betydelse ska fastställas* och där vissa betydelsefixeringar blir så konventionaliserade att vi uppfattar dem som naturliga" (a.a. 2000 s.32). En diskurs är en framställning av ett fenomen, en debatt, en symbol som gränsas av i form av normer, regler för vad som är sant (Börjesson & Palmblad, 2007). Författarna menar också att en verklighet konstrueras när vi använder ett språk. Diskurs är en teori det vill säga ett perspektiv för att se världen. För att diskursen ska existera måste en viss ordning finnas med.

En diskursordning är en form av system, men den är inte ett system i strukturalistisk mening eftersom kommunikativa händelser inte bara reproducerar diskursiva ordningar utan också kan förändra dem genom kreativt språkbruk.
(Winther Jørgensen och Phillips, 2000 s. 76)

Den sociala världen skapas genom en diskurs enligt Fairclough men betonar att diskurs bara är en del för att förklara den sociala praktiken och att diskursen är föränderlig (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000). Laclau och Moiffe beskriver diskurs som en diskursiv kamp det vill säga att en diskurs inte är statisk, utan den förändras när den introduceras med andra diskurser.

Hegemoni och ideologi

Winther-Jørgensen & Phillips (2000) skriver att ideologi enligt Fairclough är en betydelsekonstruktion som bidrar till transformation av dominansrelationer och ideologin ger också produktion och reproduktion av denna. På grund av att det finns kön och klass i samhället så skapas det dominansrelationer och därigenom ideologier enligt Fairclough. Genom dominansrelationerna så blir diskurserna mer eller mindre ideologiska och bidrar till att upprätthålla maktrelationer eller hegemoni. Författarna är kritiska till detta sätt och menar att hegemoni är en förhandlingsprocess och man måste skapa betydelsekonsensus.

Foucault

Foucault är känd som en av 1900-talets stora tänkare. Foucault har utvecklat ett antal teorier, bland annat kritisk diskursanalys, där han beskriver makt och hur den förklarar diskurser och vem som kan och inte kan säga eller skriva något i diskursen med begreppet utestängningsmekanismer där han beskriver hur diskursen bestämmer vad som får uttalas och inte, och vad som är tillåtet respektive inte tillåtet. Han förklarar hur våra tankar styrs in i en bestämd riktning av ramarna i diskursen och vad som är sant. Winther Jørgensen och Phillips (2000, s.19) skriver om hur Foucault menar att sanningen är konstruerad av diskurser och att olika kunskapsregimer anger vad som är sant och vad som är falskt. Vidare skriver de att Foucault har utformat utgångsläget för subjektuppfattningen i diskursanalysen. Foucault anser att subjekten skapas i diskurserna, att det är genom subjekten vi är, och de objekt som vi har kunskap om som diskurserna skapas.

Det som särskiljer diskursernas kamp och kännetecknar den är den plats som var och en av motståndarna intar: det som ger dem möjlighet att med dominanseffekter använda en diskurs som är accepterad av alla och som är spridd i alla läger. Det är inte därför att man tänker på olika sätt eller därför att man hävdar rakt motsatta teser som diskurserna hamnar mot varandra. Det är i första hand därför att diskursen är vapen för makt, kontroll, underkuvande, kvalificering och diskvalificering som den blir föremål för en grundläggande strid. Diskursen är batalj (Foucault, 2008, s. 181-182).

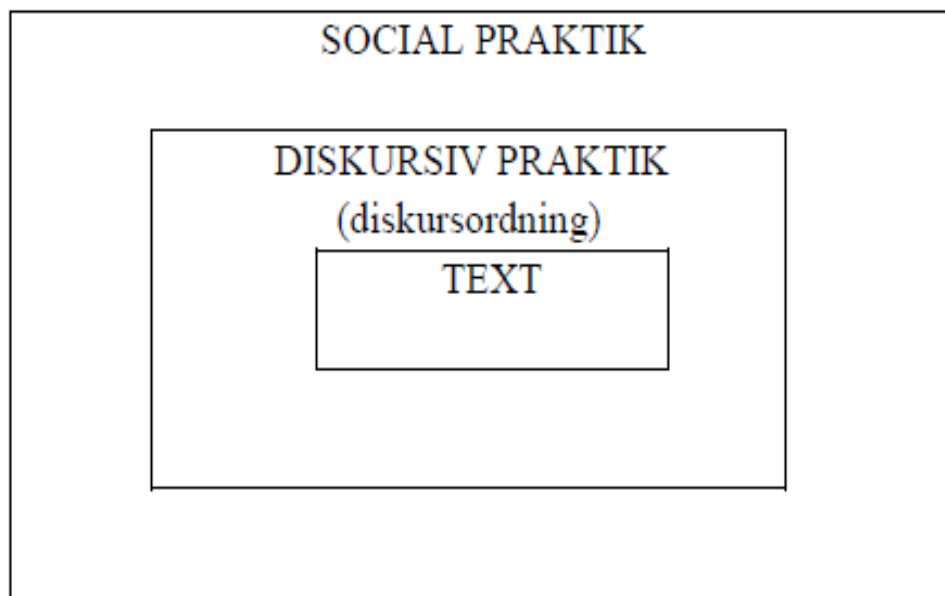
Faircloughs kritiska diskursanalys

Det är centralt i Faircloughs perspektiv att diskurs är en viktig form av social praktik, som både reproducerar och förändrar kunskap, identiteter och sociala relationer, inklusive maktrelationer, och samtidigt formas av andra sociala praktiker och strukturer (Winther-Jørgensen & Phillips 2000 s.71).

Det Fairclough gör är att koppla ihop tre traditioner i en textorienterad diskursanalys. De tre traditionerna utgörs av den lingvistiska som är en detaljerad textanalys, den makrosociologiska analysen av social praktik och den tolkade mikrosociologiska traditionen inom sociologin.

För att betrakta det sociala livet genom en kritisk diskursanalys har Fairclough utvecklat en modell som består av tre dimensioner, text, diskursiv praktik och social praktik. Faircloughs diskursmodell beskriver hur vi kan se på relationerna mellan sociala strukturer, sociala praktiker och sociala händelser och hur de hänger ihop med varandra. De sociala strukturerna som är övergripande och abstrakta kan ses som en uppsättning möjligheter som hänger ihop med de sociala händelserna och praktikerna på ett komplext sätt (Fairclough 2003) För empirisk forskning av samhälle och kommunikation kan man använda den analytiska ramen som Faircloughs tredimensionella modell visar. "Alla tre dimensioner ska dras in i en konkret diskursanalys av en kommunikativ händelse" (Winther-Jørgensen & Philips 2000, s. 74). Se figur 1. Varje dimension kommer presenteras separat.

Faircloughs tredimensionella modell för diskursanalys

Figur 1 Winther-Jørgensen & Phillips (2000, s 74)

Text

Här fokuseras den analytiska delen på textens formella drag som även inkluderar olika sammanhang mellan satser, grammatik och vokabulär som konstruerar genrer och diskurser lingvistiskt. Exempel på en genre kan vara reklam-, nyhet eller intervjugenre som innebär att det är ett språkbruk som konstruerar eller förbinds med delar av en bestämd social praktik. Man tittar på textens struktur, resonemang som då ger utrymme för forskarens tolkning till de andra två dimensionerna (Winther-Jørgensen & Phillips 2000) I texten tittar forskaren på vilka personligheter, identiteter som framhävs och om texten är informellt eller formellt uttryckt och vilken distans forskaren skapar till fenomenet som uttrycks. Enligt Fairclough (2003) är syftet med att det som man kanske inte ser vid en första anblick att lyfta fram det. Winther-Jørgensen & Phillips tar upp transitivitet och modalitet som två viktiga grammatiska element som används i textanalysdelen. Modalitet visar på olika förhållningssätt som inriktar sig på vilken grad av instämmande en talare har i texten. Här skapas sanning eller icke-sanning beroende på vilken modalitet talaren har instämmande eller icke instämmande till påståendet i texten. När man istället pratar om en händelse som binds samman eller inte samman med objektet eller subjektet så är det transitivitet som är det grammatiska elementet.

Konkret språkbruk hänvisar alltid bakåt till tidigare diskursiva struktureringar. Man bygger alltid vidare på betydelser som redan är etablerade. Det bringar Fairclough i fokus genom att se på *intertextualitet*, det vill säga på hur en text bygger på element från olika diskurser som det konkreta språkbruket kan förändra de enskilda diskurserna och därmed också den sociala och kulturella omvärlden (Winther-Jørgensen & Phillips 2000, s. 13).

Diskursiv praktik

Den diskursiva praktiken visar på relationen mellan texterna och den sociala praktiken och står i nära relation med textanalysen. Hur fenomenet är framställt, och hur det kommer sig att det framställs så. En diskursiv praktik är hur en text tolkas i samspel mellan mottagare och avsändare. Fairclough (2003) fortsätter med att samspelet mellan textens syfte och läsarens förförståelse är i en viktig relation med varandra. Har mottagaren och författaren samma föreställningar till texten, hur kan tonen i texten tolkas, vem eller vad är det som domineras i texten eller om det finns motsättningar i texten.

Social praktik

I denna dimension vill man från ett bredare perspektiv se texten och den diskursiva praktiken. Fenomenet eller händelsen som är i fokus är viktigt att man försöker klargöra ideologierna i denna dimension. Här synliggör man vilka maktförhållande som döljs eller förstärks i texten, vad diskursen har för sociala eller politiska effekter (Winther-Jørgensen & Phillips 2000).

Lacalau och Mouffe diskursteori

Marxismen och strukturalismen/poststrukturalismen är två stora teoretiska traditioner som Laclau och Mouffe bygger sin teori på. "Dessa två traditioner som smälter Laclau & Mouffe sedan samman i ett teoribygge, där hela det sociala fältet uppfattas som en väv av betydelsebildningsprocesser" (Winther-Jørgensen & Phillips 2000, s. 32). Enligt Laclau och Mouffes diskursteori så är språket ett socialt fenomen som innebär att man inte kan ge ord eller sammansatta meningar och fraser en slutgiltig betydelse, där människorna uppfattar och sätter ihop språket på olika sätt i olika tider och olika sammanhang och det görs att betydelsen ändras. Man kan inte låsa fast ett tecken i förhållande till varandra.

Projektet är till slut omöjligt eftersom varje konkret fixering av tecknens betydelse av varje tecken står i ett fast förhållande till de andra tecknens betydelse är *kontingent*;

den är möjlig men inte nödvändig, och det är just dessa ständiga försök som aldrig lyckas som ger en ingång till analysen (Winther-Jørgensen & Phillips 2000, s. 32).

Laclau och Mouffe använder sig av olika begrepp för att kunna kartlägga dessa processer. En *diskurs* kan beskrivas som en fixering av betydelsen inom en bestämd genre och *moment* är alla tecken inom en diskurs. Då använder man sig av en *nodalpunkt* som är ett tecken som de andra tecknen runt om får sin betydelse av ett så kallat privilegierat tecken. Genom konstruktionen av nodalpunkt bildas ekvivalenskedjor med hjälp av aktörskategorier. (Laclau och Mouffe 2008). Det kan vara ett ord som förekommer ofta i en text och ordet ska inte vara värdeladdat eftersom det är från detta ord de övriga tecknen får sin värdeladdning (Winther-Jørgensen & Phillips 2000). När nodalpunkten sätts ihop med andra tecken och har fått sin betydelse kallas det *artikulation*. Genom en artikulering definieras en diskurs med en nodalpunkt som i sig är ganska innehållslös och med andra tecken som satts tillsammans för att få en betydelse. Om man däremot pratar om element så innebär det att det är ett tecken som ännu inte har fått sin betydelse genom en artikulering. Moment som nämndes innan är när ett element har fått sin betydelse “en diskurs försöker göra elementen till moment genom att reducera deras mångtydighet till entydighet” (a.a 2000 s. 34).

Diskursteori tillsammans med Kritisk diskursanalys

I motsats till Laclau & Mouffe där deras diskursbegrepp är icke-lingvistiska består Faircloughs diskurs i princip uteslutande av lingvistiska element (Winther-Jørgensen & Philips 2000). Det finns flera studier som baseras på två diskursanalytiska teorier som Faircloughs kritiska diskursanalys och Laclau & Mouffe diskursteori. I en textnära diskursanalys tillhandahåller inte Laclau & Mouffes några praktiska redskap eftersom målet med deras texter är teoriutveckling. Detta gör att deras teori med fördel kan kombineras med exempelvis Faircloughs kritiska diskursanalys (Winther-Jørgensen & Philips 2000). Exempel på studier som har använt en kombination av dessa två teorier är en studie av Morén och Irisdotter (2015) “The Struggling concept of social issues in social studies” samt en studie av Rear och Jones (2013) “Discursive struggle and contested signifiers in the areas of education policy and works in Japan”. Men i en artikel av Rear (2013) “Laclau and Mouffe's Discourse Theory and Fairclough's Critical Discourse Analysis” belyser han just fördelarna att kombinera dessa två teorier, diskursteorin med kritisk diskursanalys eftersom de kompletterar varandra. Men det finns stora skillnader mellan de båda teorierna rent epistemologiskt. Fairclough (2003) har kritiserat diskursteorin eftersom det finns en tro på att man kan förändra den sociala ordningen bara genom en diskursiv handling, men att teorin saknar förklaring på vilka sociala grupper som har möjlighet till just denna förändring och vad det beror på. Detta gäller framför allt fenomen som klass, etnicitet och genus som Fairclough räknar strukturella och inte diskursiva. Med det som då gör att kritisk diskursanalys och diskursteori fungerar så bra enligt Rear (2013) är att man utnyttjar styrkan i dess båda teorier, styrkan i diskursteorin är att sättet att kartlägga en aktivitet inom en diskurs och styrkan i den kritiska diskursanalysen är att sätta in den kartläggande aktiviteten i ett större perspektiv som en högre samhällslig nivå för att få fram de olika maktrelationerna som just har skapat diskursen. I denna studie så används båda teorierna tillsammans för att analysera texten, genom att använda Laclau och Mouffes (2008) diskursteori och välja ut en nodalpunkt för att sedan artikulera en diskurs. Det empiriska materialet har använts för att se hur diskursen skrivs fram i enlighet med Faircloughs

kritiska diskursanalys med de två andra stegen, den diskursiva praktiken och den sociala praktiken som finns i hans modell (se s. 12).

METOD

Rear (2013) skriver om fördelarna med att använda både Laclau och Mouffes diskursteori och Faircloughs kritiska diskursanalys det är denna metod som denna studie har använt och kommer att presenteras i detta avsnitt.

Val och avgränsning

Det empiriska material som använts var "Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera SOU 2016:94. Som är en utredning med syftet att granska hur det ser ut i Sveriges skolor angående frånvaron och därefter analysera vad frånvaron beror på, vilka åtgärder man sätta in och hur man kan arbeta förebyggande och främja närvaro. Detta valdes som empiriskt material eftersom det fanns en relevans att se vilken diskurs man kan komma fram till uttryck i en statlig utredning, samt om det synliggörs vems ansvar och skyldigheter och vad ansvaret och skyldigheterna innebär. Granskningen som gjordes var från alla årskurser i grundskolan både kommunala och fritidsående skolor, sameskolan, särskolan. Avgränsningen i materialet för denna studie har varit det som rör enbart den kommunala skolan år 7-9 där det också visade sig att det hade den högsta svarsfrekvensen på skolorna och var det mest tillförlitliga materialet. En del av materialet tar även upp andra saker som inte rör just frånvaron, exempelvis särskilda anpassningar och stöd och detta har avgränsats om det inte har med frånvaroproblematiken att göra.

Analysmetod

I detta avsnitt kommer det konkretiseras hur Faircloughs modell har använts av den diskursanalytiska processen (se figur 1, s. 12). De tre dimensioner i modellen har behandlats på olika sätt. Den del i modellen som är texten har analyserats med Laclau och Mouffes diskursteori. Därefter har den diskursiva och den sociala praktiken analyserats med Faircloughs kritiska diskursanalys.

Texten

Den textanalytiska delen har det största fokuset i denna studie. Efter att ha gått igenom texten och försöka plocka ut de avgränsningar jag hade valt så utifrån Laclau och Mouffe diskursteori började jag att söka på olika begrepp som jag skulle ha som en Nodalpunkt. Nodalpunkten ska inte ha en vikt utan det är orden runt om som ger tyngden i nodalpunkten (Winther-Jørgensen & Phillips 2000). För att komma fram till ett begrepp som passade in som nodalpunkt gick jag igenom texten och letade efter det som verkade mest centrala i texten. Jag sökte på olika ord som problem, ansvar och skyldighet. Jag använde mig av Adobe Acrobat för en digital sökning av begreppen i texten. Ordet problem uppkom flest antal gånger som problematisk och i samband med frånvaro alltså problematisk frånvaro och där kom jag fram till att detta begrepp inte var tomt på innebörd. Jag kom fram till det två ord som har en ganska likvärdig betydelse och nodalpunkten blev orden ansvar och skyldighet med att eleven får sin rätt till utbildning, närvaron i fokus. Dessa begrepp får sin innebörd och olika betydelse beroende på vilka andra begrepp som förekommer med orden i texten. Därefter kunde själva analysarbetet fortsätta när nodalpunkten var framtagen. I Laclau och Mouffes diskursteori ska också aktörskategorier tas fram alltså där nodalpunkten framkommer och får sin

betydelse (Winther-Jørgensen & Phillips 2000). De aktörskategorier som blev tydliga i texten var elev, vårdnadshavare, skola och huvudman.

Rektor och lärare valde jag att ha under aktörskategorin skola och där ingår även skolpersonal eller elevhälsoteamet (EHT). Det begrepp som förekom flest gånger inom aktörskategorin var skola och Rektor. I den andra aktörskategorin huvudman ingår huvudman, statlig myndighet och kommunal förvaltning, på grund av att det vid några tillfällen kunde vara svårt att avgöra vem som var huvudmannen, om det var kommunen eller annan myndighet. Ytterligare en kategori tillkom under processen som blev aktörskategorin övrigt.

I kategorin övrigt är det om det berör annan skolform som friskola, särskola, sameskolan och gymnasieskolan. Det kan också vara tillfällen då de inte kan placeras in någon av de andra grupperna, det kan vara när det rör barnkonventionen, lagar, eller om innehållet inte syftar till just frånvaron utan annan typ av arbete eller exempel från skolor då begreppen ansvar eller skyldighet kan ha förekommit. Ibland förekommer ordet skyldighet eller ansvar i en rubrik dessa har också satts in under övrigt. Vid fyra tillfällen uppkom ordet skyldighet i samband men *att det inte är någon skyldighet* dessa har jag sattes också in i kategorin övrigt varav en handlade om friskolor. se ex. nedan.

Möjligheten för hemkommunen att ta sitt ansvar för att skolpliktiga elever får sin föreskrivna utbildning försvåras enligt utredningens bedömning av att det inte finns någon skyldighet för andra kommuner eller statlig huvudman att rapportera när elever i deras utbildningar har en omfattande frånvaro (SOU 2016:94 s 356).

Att hantera övergångar låter sig heller inte göras i de fall då avlämnande skola inte har kännedom om vilken den mottagande skolan är. Det finns ingen skyldighet för avlämnande skola att ta reda på vilken den mottagande skolan är och ingen skyldighet för mottagande skola att kontakta avlämnande skola (SOU 2016:94 s 328).

Vid vissa enstaka fall när en av grupperna inte skrivits ut men man kan förstå vilken grupp som berörs (se exemplet nedan). Som i detta fall har satts in i kategorin skola eftersom det räknas som den obligatoriska verksamheten.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om skyldighet att vidta åtgärder när en elev är frånvarande från den obligatoriska verksamheten i den omfattningen att frånvaron riskerar att ha negativ inverkan på elevens utveckling mot utbildningens mål (SOU 2016:94 s 398).

Efter sammanställningen kunde innebörden av nodalpunkten analyseras i förhållande till fyra aktörskategorierna. Moment är det begrepp som Laclau och Mouffe använder för detta i sin diskursteori. Momentet ger mening till nodalpunkten ansvar och skyldighet i förhållande till de olika aktörs kategorierna. Detta presenteras med en sammanställning och en presentation av varje aktörskategori för sig.

Den diskursiva praktiken

I denna dimension har fokus varit att försöka tydliggöra hur och vem som framställs som de ansvarstagande eller icke ansvarstagande vad gäller frånvaroproblematiken. Text och den diskursiva praktiken står i nära relation till varandra och enligt Faircloughs modell ska denna dimension bestå av hur texten produceras och konsumeras. Själva konsumtionen av texten har inte använts i denna studie alltså hur skolpersonal och kommuner har tolkat och använt texten utan jag har fokuserat på produktionen av texten. Resultatet som framkom ur textanalysen har varit en del i den diskursiva praktiken för att vidga perspektivet. Fairclough (2003) använder sig av olika begrepp i denna dimension som även finns i textdimensionen som genrer, diskurser med stilar och antaganden. I resultatet finns de ett flertal genrer funna under den diskursiva praktiken. Diskurser är hur man representerar diskursivt och stilar är enligt Fairclough sätt att vara diskursivt. Men enligt Winther-Jørgensen & Phillips (2000) fokuserar Fairclough framför allt på genrer och det är det som jag har gjort i denna del.

Den sociala praktiken

Den sociala praktiken är den tredje dimensionen i Faircloughs kritiska diskursanalysmodell som handlar om att texten och den diskursiva praktiken ses från ett bredare perspektiv, i denna studie används det för att synliggöra maktförhållandena som förstärks eller döljs i texten utifrån vems ansvar och skyldighet det är när det handlar om omfattande frånvaro. Det är även under den sociala praktiken de politiska och sociala effekterna som diskursen visar framkommer (Winther-Jørgensen & Phillips 2000).

Etiska överväganden

Eftersom mitt empiriska material är en statlig utredning, SOU 2016:9 och är en offentlig handling och tillgänglig för allmänheten behöver jag därför inte som vid intervjuer ta hänsyn till etiska krav som informationskravet (Vetenskapsrådet 2002). Forskningsetiska övervägande är inte lika relevanta vad gäller en diskursanalytisk studie. Dock behöver behövs forskningskravet tas hänsyn till. ”Samhället och samhällets medlemmar har därför ett berättigat krav på att forskning bedrivs, att den inriktas på väsentliga frågor och att den håller hög kvalitet” (Vetenskapsrådet 2002 s. 5). Winther-Jørgensen & Phillips (2000) menar att vid diskursanalyser så är den etiska aspekten själva förståelsen av det man gör i sin studie som viktiga att beakta.

RESULTAT

Utifrån Faircloughs modell presenteras det tre olika dimensionerna text, den diskursiva praktiken och den sociala praktiken nedan.

Text

Först presenteras resultatet av den diskursteoretiska analysen utifrån Laclau och Mouffe. Begreppen ansvar och skyldighet har identifierats som en nodalpunkt i det empiriska materialet som är hämtad utifrån SOU 2016:94. Det kommer först redovisas hur frekvent förekomsten av begreppen förekommer i förhållande med de fyra aktörskategorierna elev, vårdnadshavare, skola och kommun. Begreppet skyldighet/skyldigheter förekommer 47 gånger och mest i aktörskategorin skola, medan begreppet ansvar förekom 190 gånger i texten och där det var aktörskategorin huvudman som förekomsten av begreppet var flest gånger (se tabell nedan).

Totalen av ord stämmer inte överens med totalt antal förekomster av ordet eftersom en del ingår i exempelvis i en rubriker och under kategorin övrigt men också att en del gånger så förekommer ordet med flera kategorigrupper samtidigt.

Utredningens förslag syftar till att tydliggöra skolans, huvudmannens och hemkommunens ansvar för att uppmärksamma och utreda frånvaro och att vidta åtgärder. (SOU 2016:94, s. 20)

	Elev	Vårdnadshavare	Skola	Huvudman	Övrigt
Ansvar	3	6	52	93	53
Skyldighet	1	2	25	10	15

I detta avsnitt kommer innebörden av nodalpunkterna ansvar och skyldighet presenteras i förhållande till elevers frånvaro. Aktörskategorierna är elev, skola, vårdnadshavare och kommun.

Elev

Den skyldigheten som vilar på eleven är egentligen bara “elevens skyldighet att närvara” (SOU 2016:94, s. 241). När det kommer till begreppet ansvar så handlar det inte om att det vilar stort ansvar på eleven, utan att elev ska få känna att den får ta ansvar men även att det förväntas att eleven ska ta ansvar för sin utbildning.

Det innebär också att vuxna anser att barns och ungas åsikter är betydelsefulla och låter barn och unga vara med och fatta beslut och ta *ansvar* (a.a. s.173).

Enligt utredningens mening är det nödvändigt att elever, lärare och annan skolpersonal känner ett gemensamt *ansvar* för arbetsmiljön på skolan och har respekt för varandra för att skolmiljön ska präglas av trygghet och studier (a.a. s.183).

En annan förändring är att eleven förväntas ta ett mycket större eget *ansvar* jämfört med på mellanstadiet (a.a. s.337).

Det tas upp i utredningen att övergången från mellanstadiet till högstadiet kan vara ett stort steg för eleverna, från att ha ett hemklassrum till många olika salar som innebär förflyttning från en lektion till en annan. Även antal lärare ökar markant när man börjar på högstadiet och det innebär att det inte är samma kontakt mellan hemmet och läraren som det har varit i de tidigare årskurserna. Detta innebär att eleven förväntas ta mera ansvar och detta kan vara en av orsakerna till frånvaro enligt granskningen.

Vårdnadshavare

Vad gäller vårdnadshavares skyldighet är "skyldigheten att anmäla frånvaro" (SOU 2016:94, s. 241) till skolan och att ansvara för att se till att barnet fullgör sin skolplikt. "Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt"(Skollagen 2010:800 7 kap. 20 §). Tar inte vårdnadshavaren ansvaret för skolplikten så kan kommunen vitesförelägga vårdnadshavaren för att den inte fullgjort sitt ansvar. Men det står också att vårdnadshavaren har ett ansvar att för sitt barns utveckling och fostran och att skolan ska vara ett stöd.

Skolan

I avsnittet nedan presenteras skolans skyldighet och ansvar i förhållande till elevers problematiska frånvaro.

Skyldighet

I detta avsnitt kommer det både vara med vad som är skolans skyldighet men också vad utredningen visar på för förslag som bör vara skolans skyldighet för att främja närvaro och hjälpa barnet att komma tillbaka till skolan. Det är begreppet skola som nämns när det gäller skyldighet förutom vid ett tillfälle då det är ett förslag som nämner rektor som den som ska ha skyldigheten. "rektorn ska ha skyldighet att snarast rapportera problematisk frånvaro till huvudmannen" (SOU 2016:94, s. 240). Skolans skyldighet att närvaroregistrera elever och på så sätt kunna uppmärksamma framför allt den ogiltiga frånvaron och därefter undersöka, utreda, kartlägga samt åtgärda frånvaron " Skolan har en skyldighet att arbeta för att få frånvarande elever att återvända till skolan" (a.a.s. 416). Skolan har också en skyldighet att meddela och uppmärksamma vårdnadshavaren om barnets ogiltiga frånvaro och notera den ogiltiga frånvaron i betygskatalogen. "Om frånvaroregistreringen finns i en allmän handling, exempelvis en logg över närvaro och frånvaro, har skolan även en skyldighet att lämna ut handlingen till den som begär" (a.a. s.123)

Vad gäller förslagen som utredningen har visat att skolan bör ha som skyldighet så är ett av förslagen;

[..]...anser att det bör införas en vidare skyldighet för skolor att systematiskt överlämna relevant information som enligt utredningens mening inte endast bör omfatta övergången från grund- eller grundsärskolan till gymnasie eller gymnasiesärskolan, utan gälla alla övergångar i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, såsom skolbyten inom en skolform eller övergång till en annan skolform (a.a, s.30)

Granskningen menar att om en skola får informationen angående frånvaro vid en överlämning mellan skolformerna så har man större chans att snabbt ingripa. Det finns också förslag på ett tydliggörande i skollagen på att införa en fastställd gräns för när skolan har en skyldighet att vidta åtgärder vid frånvaro men också skyldigheten att vidta åtgärder innan denna gräns om det påverkar elevens utbildning negativt.

Ansvar

Om en elev avviker från skolan under skoltiden och vårdnadshavaren inte anmält att eleven inte kan delta i skolarbetet, har skolan en skyldighet att undersöka varför eleven inte är närvarande. Det är skolans ansvar att kommunikation sker och att information kommer till vårdnadshavare som gäller elevens skolsituation (SOU 2016:94, s .121).

När det gäller begreppet ansvar så är det mest förslag på tydliggörandet som exempelvis vem som ska ha ansvaret och vilket ansvar som krävs för att hjälpa eleverna att komma tillbaka till skolan och att upptäcka frånvaron. Det förekommer även brister “ Skolan, och ytterst hemkommunen, har ett långtgående ansvar för att elever ska få sin rätt till utbildning tillgodosedd. Det finns dock brister i hur det här ansvaret fullgörs” (a.a. s.363). Flest antal gånger med ansvar förekommer skolan som ett generellt begrepp men vid ett tillfälle har man specifikt uttryckt elevhälsoteamets ansvar. Vad gäller elevhälsans ansvar visar utredningen att det inte är tydliggjort vilket ansvar och roll den ska ha i frånvaroarbetet och att detta är en brist som bör ses över. Även rektor finns med vid några tillfällen som uttryckligen har eller bör ha ansvaret. “ [...] rektor behöver ta ett större ansvar för samverkan mellan lärare, elevhälsa och annan skolpersonal” (a.a. s.302)

Det är rektors ansvar att se till att vårdnadshavaren samma dag får information om en elev inte deltar i undervisningen. För att detta ska kunna göras är det viktigt att det sker en registrering och det är rektors ansvar att se till att lärarna i sin tur tar sitt ansvar och registrerar varje lektionstillfälle. För att elever ska vara närvarande i skolan krävs trygghet och det är ett kollektivt ansvar för all personal som arbetar på skolan att arbeta med tryggheten, men det yttersta ansvaret vilar på rektor.

Utredningen visar på att det behöver tydliggöras i skollagen att det är rektors ansvar att vidta åtgärder vid omfattande frånvaro som gör att det påverkar elevens utbildningsutveckling negativt. Det framkommer också att den som är bäst lämpad att ha ansvaret för att en utredning sker när en elev har omfattande frånvaro och vad det beror på är rektorn.

Utredningens förslag för att främja närvaro i skolan och hantera frånvaron framgångsrikt är att man vid tidigt stadiet upptäcker frånvaron och gör insatser och här vill man förtydliga skolans ansvar att uppmärksamma, utreda för att sedan kunna åtgärda frånvaro. Men att skolan också bör ha ansvaret att regelbundet följa upp frånvaron. Frånvaro kan bero på att elever har vissa svårigheter och här visar utredningen att skolan behöver ta ansvar för att uppmärksamma och ge eleverna det stöd de behöver för att känna trygghet, tillit och motivation för att komma till skolan och för att kunna nå kunskapsmålen. Överlämning är också viktigt för elevens närvaro och där visar utredningen på brister i ansvaret och det är viktigt för både överlämnande och mottagande skola tar sitt ansvar att se till att man får den information som krävs.

Det måste vara tydligt vilket ansvar lärare och övrig skolpersonal har i samband med övergångar. Mottagande skola har ett ansvar att se till att information från avlämnande skola når den eller de personer som har mandat och befogenhet att arbeta med extra anpassningar och särskilt stöd för den individuella eleven. Utredningen vill därutöver betona skolans ansvar att vidta åtgärder i fall då orsaken till frånvaron är skolrelaterad enligt den utredning som gjorts i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt i förekommande fall med elevhälsan (a.a, s.362)

Huvudman

I avsnittet nedan presenteras huvudmannens skyldigheter och ansvar i förhållande till elevers problematiska frånvaro.

Skyldighet

Vad gäller huvudmannen så skrivs det i ibland ut att det är kommunen eller hemkommunen man menar eller statligt men många gånger skriver man bara att det är huvudmannen som generellt begrepp detta gäller både skyldighet och ansvar.

Enligt skollagen är det kommunens skyldighet att se till att alla barn får sin rätt till utbildning men utredningen kom fram till att det finns mycket oklarheter om vems skyldigheten är och vill då med denna utredning förtydliga detta.

I utredningens kontakter med kommuner har det framkommit att det finns oklarheter vad gäller enskilda huvudmäns skyldighet och ansvar gentemot elever i utbildning under deras ledning och deras respektive hemkommuner vid frånvaro (SOU 2016:94, s. 23).

Utredningen har även visat att det finns en oklarhet som avser kommuners och statliga huvudmäns skyldighet att lämna uppgifter till elevernas respektive hemkommuner då elever utan giltig orsak är frånvarande i betydande utsträckning eller plötsligt slutar på skolenheten (a.a, s.23)

Huvudmannen har en skyldighet att hålla sig informerad om hur det ser ut på skolorna i det ansvarsområde gällande frånvaron.

Ansvar

Enligt skollagen (Skollag 2010:800) har huvudmannen i 7 kapitlet 22§ ett ansvar att se till att eleverna i grundskolan fullgör sin skolplikt och har också ansvaret att föra skolpliktsbevakning och att se till att även elever med problematisk frånvaro får sin rätt till utbildning. Huvudmannen har

också ett ansvar att se till att det ges förutsättningar för verksamheten att ge eleverna rätten till utbildning och som ger lärande och måluppfyllelse och det kan innebära sätta in stödåtgärder eller andra insatser. Det är huvudmannen som har ett ansvar att se över resursfördelningen då det i vissa fall kräver merkostnader för undervisning i hemmet eller annan plats.

Utredningen visar att det finns behov av att tydliggöra ansvaret i skollagen.

Rektorns, huvudmannens och hemkommunens ansvar för att vidta åtgärder om en elev är frånvarande från den obligatoriska verksamheten i sådan omfattning att frånvaron riskerar att ha negativ inverkan på elevens utveckling mot utbildningens mål ska tydliggöras i skollagen (SOU 2016:94, s.21)

Huvudmannens ansvar vad gäller att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaron i ett tidigt stadium ska tydliggöras eftersom utredningen visar på att tidiga upptäckter och insatser av frånvaron ger bättre förutsättningar för framgångsrika resultat när det gäller den problematiska frånvarons minskning. Vad som också behöver utvecklas är att huvudmän och skolor ansvarar för att eleverna både får det stöd de behöver men också utmaningar i sin utveckling för att känna motivation. Idag ser det olika ut beroende på vilken skolform och huvudman det är, utredningen kom fram till ett ytterligare ett förslag i skollagen som är att det ska vara samma regler som i sin tur leder till en ökad likvärdighet mellan skolor och huvudmän. Samverkan från skolan med olika parter som sjukvård och socialtjänst behöver kommunen ta ett större ansvar för och strukturera upp så att samverkan sker. Brister som utredningen visade på var att flera kommuner inte tog ansvar för att kunna få en samlad bild om hur frånvaron på skolorna är, eftersom det i flera fall saknades rutiner i frånvarohanteringen som då gör att man inte utreder och åtgärdar. Utredningen visar också att det kan finnas svårigheter för hemkommuner att ta sitt ansvar i och med att det inte finns skyldigheter för kommuner att rapportera frånvaro.

Möjligheten för hemkommunen att ta sitt ansvar för att skolpliktiga elever får sin föreskriva utbildning försvåras enligt utredningens bedömning av att det inte finns någon skyldighet för andra kommuner eller statlig huvudman att rapportera när elever i deras utbildningar har en omfattande frånvaro (a.a. s.356).

Kommunens ansvar vad gäller att eleverna fullgör sin skolgång anser utredningen behöver stärkas eftersom det finns brister i hur ansvaret fullgörs.

Regleringen av huvudmannens ansvar för att elever fullgör sin skolgång är olika för offentliga och enskilda huvudmän. I utredningens kontakter med kommuner har det framkommit att det finns oklarheter vad gäller enskilda huvudmäns skyldighet och ansvar gentemot elever i utbildning under deras ledning och deras respektive hemkommuner vid frånvaro (a.a. s.23)

Ett förslag från utredningen att det ska införas särskilda bestämmelser som tydliggör kommunens ansvar kring att samordna insatser för elever som påvisar omfattande frånvaro.

Den diskursiva praktiken

Fairclough menar att för att bibehålla den institutionella strukturen i samhället så kan man använda sig av genrer och styrningsgenrer mer specifikt. En styrningsgenre är ett sätt att med hjälp av språket styra i "rätt" riktning istället för att använda andra styrningsmedel som exempelvis tvång och regler (Fairclough 2003).

Ekonomigenre

I rapporten så framkommer det att frånvaron är kostsam, en grundskoleelev kostade samhället i genomsnitt 113 700 kr förra året (skolverket 2017) när hen var i skolan. Även om en elev inte är i skolan så kostar den samhället för lärarna har undervisning, lokalerna finns där och det finns mycket overheadkostnader som exempelvis elevhälsan som kostar även om eleven inte är där. Samhället skulle då tjäna på att eleven skulle vara där inte bara för att den skulle dra nytta av utbildningen men om eleven är där då gör den inte något annat som skulle kunna kosta samhället pengar. Om man ser till hur kostnaderna skrivs fram i rapporten så är det främst en förlust när eleverna inte är i skolan, men det skrivs också fram att satsningar är nödvändiga för att det inte ska kosta samhället mer längre fram i tiden med vård och stödinsatser för att komma in på arbetsmarknaden och för att inte ligga samhället till last.

I rapporten tar man upp att huvudmannen ska se över resursfördelningen för att man vill satsa mer på elever med stödbehov och även utbildning i hemmet eller annan plats om det så skulle behövas, kostnader som uppkommer i arbetet med att få ner den problematiska frånvaron ses inte som ett problem i rapporten utan det talas om att det är bättre att satsa nu än behöva betala senare och förlora mer.

Syftet med regleringen är att huvudmannen ska kunna stödja skolan i arbetet med att tillgodose elevens rätt till utbildning. Det här kan inbegripa kostnader för utbildning i hemmet eller på annan lämplig plats under en viss tid. I dessa fall anser utredningen att huvudmannen har ett ansvar för att se över sin resursfördelning så att skolan ges möjlighet att sätta in de åtgärder som behövs. (SOU 2016:94, s.240)

Utredningen tar upp att de inte ser på resursfördelningar utan hänvisar till Skolkostnadsutredningen (U 2014:14) för resursfördelningen men tar ändå upp detta i nästa kapitel där det skrivs det fram att rektorn har ett särskilt ansvar för resursfördelning och stödåtgärder för elever med behov av stöd.

I skollagen regleras såväl huvudmannens som rektorns ansvar för att fördela resurser efter elevernas förutsättningar och behov. (SOU 2016:94, s.364)

Läraren behöver även resurser bland annat i form av tid för att kunna göra nödvändiga anpassningar. (SOU 2016:94 s.229)

Resursfördelningar behöver inte se likadant ut i Sveriges kommuner där de har ett stort frirum där de ska fördela resurserna efter behov men det ska ske enligt elevernas olika förutsättningar och behov enligt skollagen (2010:800 2 kap. 8 §). Rapporten tar upp att huvudmannen har det övergripande ansvaret för att skapa förutsättningar för skolverksamheten och måste därför känna verksamheten väl för att kunna fördela resurserna på bästa sätt. Läraren skrivs fram som det största och bästa stödet för eleverna och att det bör sättas av resurser för att lärarna ska kunna göra ett bra arbete. Elever med behov av särskilt stöd skrivs fram som ett område som det satsas mycket, på

grund av att det är kopplat till problematisk frånvaro. Rapporten skriver fram att det är rektorns ansvar att se till att det finns förutsättningar och resurser för att ta hand om dessa elever.

Bestämmelserna måste därför vara allmänt hållna och knyts till ett ansvar för skolan...(SOU 2016:94 s.199)

Elever med problematisk frånvaro är ofta i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. (a.a. s.196)

I texten här så pekar granskningen på att bestämmelserna ska vara allmänt hållna och då kan det uppstå tolkningar som inte är tydliga. I skollagen 3 kap. 8 § skollagen så står det att "Särskilt stöd får ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör om inte annat följer av denna lag eller annan författning" (SFS 2018:1098).

Om läraren i klassrummet inte förstår vad elevens svårigheter beror på, och inte heller känner till konsekvensen av funktionsnedsättningen och inte vet vilket stöd som finns, påverkar det elevens förutsättningar att lära, utvecklas och nå uppsatta mål.(SOU 2016:94 s. 207)

Lärares betydelse för elevernas resultat har synliggjorts genom Hatties metastudie (2009). Det handlar om att ställa höga, men rimliga krav och veta att människor föredrar olika vägar till kunskap. För att kunna möta eleven där hen är krävs att läraren kan bedöma var eleven befinner sig i sin kunskapsutveckling och vilka styrkor och svårigheter eleven har. (a.a. s. 229)

I citaten ovan så framkommer det att läraren måste ha möjligheter för att kunna möta elever med olika behov och det är rektorn som har ansvar för att se till att läraren har rätt kompetens för att kunna göra det. I skollagen regleras såväl huvudmannens som rektorns ansvar för att fördela resurser efter elevernas förutsättningar och behov. (a.a. s.364)

Rapporten belyser den problematiska frånvaron ur ett ekonomiskt perspektiv i kapitlet "Ett socialt investeringsperspektiv på problematisk frånvaro" (a.a. s. 371) där de tar upp att utanförskapet kostar samhället stora pengar varje år i olika instanser. Granskningen hänvisar till en studie gjord av Nilsson (2016) där man pekar på att tidiga insatser sparar stora pengar åt samhället. Granskningen beskriver det sociala investeringsperspektivet som ett paradigmskifte där man slutar se de olika stödåtgärderna som en kostnad och istället ser det som en investering för samhället och individen. "Sociala investeringar brukar förklaras som kostnaden för en åtgärd i dag som ställs mot förväntade vinster i framtiden, om insatsen är framgångsrik" (a.a s.372). I ett flertal av landets kommuner så har det startats sociala investeringsfonder där man satsar på främst barn och unga för att minska framtida kostnader som kan uppkomma av ett utanförskap på grund av problematisk frånvaro. Borås stad¹ beslöt 2013 att starta en social investeringsfond och avsatte tjugo miljoner kronor i syfte att motverka långsiktiga ekonomiska och mänskligt negativa händelseförlopp - främst för målgruppen barn och unga. I fonden så startades det fem projekt där det fördelades 17 miljoner på olika satsningar, i rapporterna efter de avslutade projekten så kan man se en positiv intäktskurva för varje krona satsad. De sociala investeringsfonderna kostar i början men rapporterna visar att de ger långtidseffekter som är positiva både för individen men också för samhället i det långa loppet. I rapporten SOU (2016:94) tar de upp att det är en säker kostnad nu

1

<https://www.boras.se/kommunochpolitik/kvalitetresultatochjamforelser/socialainvesteringar.4.7cd67b291650724ccbdbeff.html>

men en osäker vinst och att skolan bör ta den kostnaden, och att den eventuella vinsten kommer kommunen och socialtjänsten tillhanda och i förlängningen staten i minskade åtgärder och kostnader inom socialförsäkringssystemet i framtiden. Författaren skriver att ur skolans synpunkt så ser man bara kostnader och då kan det vara svårt att se varför man ska satsa resurser på något som bara kommer att kosta pengar och att det inte finns de resurserna för att göra dessa investeringar (a.a. s. 372). Det framgår att man bör satsa på åtgärder som exempelvis en fungerande elevhälsa för att minska frånvaron och att ansvaret för detta bör ligga på skolan och kommunerna.

Samhällsgenre

I granskningen under rubriken "Frånvaro trots skolplikt och rätt till utbildning" (SOU 2016:94, s.18) framkommer det att är inte klart om frånvaron har ökat de senaste åren men det står klart att frånvaron får större konsekvenser idag på grund av dagens informations-samhälle där man kan vara uppkopplad dygnet runt och behöver vara mer informerad och utbildad. I ett samhällsperspektiv så kan frånvaro leda till kostsamma åtgärder för samhället om man inte upptäcker den problematiska frånvaron i tid.

Långvarig eller ofta återkommande frånvaro innebär ofta problem för den enskilda eleven och även för samhället kan frånvaro leda till svårigheter och kostnader. Att öka närvaron innebär således en vinst både för den enskilda eleven och för samhället. (a.a. s.92)

Enligt nationalekonomen Ingvar Nilsson (2016) så kan en arbetsför individ kosta mellan 12 och 15 miljoner kronor under hans livstid i olika stödåtgärder för samhället om personen inte kan arbeta på grund av psykiska besvär eller på grund av att den inte har tillräckliga kunskaper. Det kan vara svårt att se att det kostar så mycket med tanke på att summorna fördelas på många olika ställen som exempelvis psykvård, arbetsförmedling, socialtjänst osv. I rapporten så pekar man på att det är huvudmännen för skolan och skolorna själva som har ansvar för att se till att skolan blir en plats som eleverna vill gå till. Här framträder en diskurs där samhället framstår som förlorare på grund av att skolan inte kan ta tag i den problematiska frånvaron och därigenom så får samhället stora problem. Det kan leda till att eleverna har gått ut i arbetslöshet och inte kan ta ansvar för sig själva utan samhällets stödfunktioner måste ta ansvar med ökade kostnader som följd.

Trygghetsgenre

Skolan ska vara en trygg plats dit eleverna vill och ska skaffa sig de kunskaper som behövs i det moderna samhället. Här ser man att rapporten trycker på att skolan inte fungerar och att den måste göra en kraftsamling för att nå eleverna och få dem att vilja vara i skolan. De skriver att eleven behöver ha tillit för skolan att "every day matters, every lesson counts" (SOU 2016:94 s.18) och att samhället behöver hjälpa till med den tilliten för att det ska fungera. Rapporten menar att skolan inte gör tillräckligt för att minska risken för att eleverna känner ett utanförskap. Författaren tar upp att otryggheten i skolan måste minska för att frånvaron ska minska.

En aspekt av skolklimat är i vilken grad elever känner sig trygga. Mobbning har ett samband med frånvaro. En otrygg skolmiljö med risk för våld och hot bidrar till frånvaro (a.a. s.151).

Granskningen tar upp att frånvaron kan vara högre på vissa lektioner, att ströfrånvaro kan leda till problematisk frånvaro i längden.

Bakomliggande skäl kan vara rädsla för att göra fel under lektionen eller att omklädningsrummen upplevs som otrygga (a.a. s.149).

Ströfrånvaro kan dock eskalera och bli omfattande, eller så kan eleven helt vägra att komma till skolan. Också giltig frånvaro kan bli problematisk. En frånvaro som är så omfattande att den hotar att leda till att eleven inte når de sociala målen eller kunskapsmålen för utbildningen kan enligt utredningens bedömning benämnas som problematisk frånvaro (a.a. s.90).

Förslagen som rapporten tar fram ger en bild av att skolan inte klarar sitt uppdrag idag utan behöver ha en styrning på detaljnivå för att kunna klara sitt uppdrag. Exempelvis tas läraren upp i ett av förslagen där man detaljstyr vad läraren ska göra vid övergången mellan skolor.

Utredningen föreslår att läraren vid övergångar särskilt ska uppmärksamma elever med problematisk frånvaro, eftersom övergångar kan utgöra en riskfaktor för ytterligare frånvaro. För att tydliggöra vikten av lärarens aktiva handlande föreslår utredningen att detta ska regleras i läroplanerna för de obligatoriska skolformerna. (a.a. s.31)

I ett bredare perspektiv så ser man att förslagen syftar till att styra skolan mer genom att ta fram lagkrav som styr skolan hårdare i en riktning där kommunerna får mindre att säga till om. Det finns behov att tydliggöra lagreglerade krav om vilka skyldigheter och åtgärder skolor ska vidta vid omfattande frånvaro anser utredningen.

Den sociala praktiken

Faircloughs tredimensionella modell förklarar hur text påverkar den diskursiva praktiken och den sociala praktiken men också att den är omvänd, den sociala praktiken påverkar den praktiska diskursen och textdimensionen. Relationerna mellan texter och de sociala praktikerna styrs av den diskursiva praktiken. Det är genom den diskursiva praktiken som texter påverkar den sociala praktiken.

Det är således bara genom diskursiv praktik -där människor använder språk för att producera och konsumera texter- som texter formar och formas av social praktik. (Winther-Jørgensen & Philips, 2000 s.75)

Winther-Jørgensen & Philips (2000) skriver om diskursers räckvidd och om de sociala diskurserna konstitueras fullt ut eller konstitueras de av det sociala i av diskurserna. Författaren menar att den ena handlingen sätter igång en kedja av handlingar som får konsekvens för en annan part men som samtidigt är styrd av en annan social handling.

Social praktik sätter människors handlingar i ett dubbelt perspektiv. Å ena sidan är handlingar konkreta, individuella och kontextbundna, men å andra sidan är de samtidigt institutionaliserade och socialt förankrade och därför har en viss regelbundenhet (Winther-Jørgensen & Philips, 2000 s. 25)

I rapporten så skriver de fram att ansvaret för den problematiska frånvaron bör ligga på rektor, han i sin tur ska informera huvudmannen om det finns risk för att eleven inte klarar sin skolgång. Huvudmannen ska ha kännedom om den problematiska frånvaron utifrån sitt ansvar, ansvaret

som rapporten pekar på är att huvudmannen ska se till att det finns resurser som skolan behöver för att kunna säkerställa elevernas utveckling och rätt till utbildning.

Syftet med regleringen är att huvudmannen ska kunna stödja skolan i arbetet med att tillgodose elevens rätt till utbildning (SOU 2016:94, s.240).

Granskningen tar upp att gällande regelverk inte är tillräckligt tydligt och de vill ge tydligare signaler om vem som har ansvar och skyldigheter gällande frånvaro för att förtydliga ansvar och skyldigheter.

Utredningen anser dock att nu gällande regelverk inte har det tydliga signalvärde som en specifik reglering av frånvaro kan ge (a.a, s.240).

När det gäller ansvar för eleverna och deras vilja att gå till skolan så kommer granskningen fram till att det är huvudmännen och skolorna som har ansvar för att eleverna vill komma till skolan och trycker på att skolan ska upplevas som en trygg plats där de kan utvecklas till goda samhällsmedborgare. Rapporten tar upp "andra samhällsaktörer" som de inte beskriver närmare som också har ansvar för att eleverna ska få sin rätt till utbildning.

Huvudmän och skolor behöver ta ansvar för att elever får det stöd och de utmaningar de behöver för att känna motivation, tillit och trygghet inför att gå till skolan, kunna nå kunskapsmålen, och utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Skolan och andra samhällsaktörer måste agera för att elever ska få sin rätt till utbildning tillgodosedd (a.a. s.18).

Utredningens förslag syftar till att tydliggöra skolans, huvudmannens och hemkommunens ansvar för att uppmärksamma och utreda frånvaro och att vidta åtgärder (a.a. s.20).

Rapporten ställer sig positiv till Gymnasieutredningen (SOU 2016:77) där den föreslår att överlämningar ska ske systematiskt och att ett förtroendefullt samarbete ska inledas, men i "Saknad!" (SOU 2016:94) utredningen vill att det ska utökas till alla övergångar och skolbyten mellan olika årskurser och skolformer. För att minska risken för ökad frånvaro hos eleverna. Utredningen pekar på att speciellt övergången från mellanstadiet till högstadiet kan vara speciellt svår för eleverna på grund av att det ställs andra krav på eleverna och att de kan få börja i en annan kommun eller annan skola och därmed ökar otryggheten för eleverna och kan få en ökad frånvaro på grund av detta.

Enligt Skolverkets allmänna råd om arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan bör rektorn se till att det bedrivs ett arbete på skolan för att främja närvaron och att eleverna är delaktiga i arbetet. Närvaro påverkas bland annat av faktorer som rör elevernas arbetsmiljö som t.ex. aspekter som rör trygghet och studiero (a.a. s.176).

Trygghet i skolan är en viktig del i att arbeta med närvaro, om en elev inte känner sig trygg i skolans fysiska eller psykiska miljö så bidrar det inte till att främja närvaro och det kan få effekter av exempelvis frånvaro som kan bli problematisk. Rektor har ansvar för en trygg och säker miljö för eleverna.

DISKUSSION

Psykologen och medicine doktor Malin Gren Landell ansvarade för utredningen SOU 2016:94. Syftet med utredningen var att säkerställa att alla elevers rätt till likvärdig utbildning. Det gjordes genom att kartlägga och analysera elevers frånvaro och orsakerna till långvarig frånvaro och genom det ge förslag på förbättringsområden och åtgärder för att främja närvaron hos eleverna. Det kan verka märkligt att en psykolog får uppdraget att ansvara för granskning för denna granskning och att säkerställa att alla elevers rätt till likvärdig utbildning. Utredningen visar att alla inte får rätt till likvärdig utbildning men det finns flera oklarheter som gör att eleverna inte får det. Ett exempel på detta är att det inte finns en likvärdighet vad problematisk frånvaro innebär och det innebär att man gör olika i kommunerna men det kan också variera på skolorna i samma kommun.

En del av skyldigheterna och ansvar är klarlagt. Elevens skyldighet är att närvara i skolan. Vårdnadshavarens skyldighet är att se till att barnet kommer till skolan för att kunna fullgöra sin skolplikt och kan inte barnet komma till skolan på grund av sjukdom är det vårdnadshavarens skyldighet att göra en frånvaroanmälan. Skolan har ett ansvar att upptäcka frånvaro tidigt genom att ha en fungerande frånvarohantering som gör att man upptäcker frånvaron i tid och kan sätta in insatser tidigt. Det är även skolans ansvar att meddela vårdnadshavaren om en elev uteblir från skolan. Kommunens ansvar och skyldighet som huvudman är att se över resursfördelningar och ge skolor möjlighet att klara sitt uppdrag, behovet kan variera mellan skolor i kommunen och därför är det viktigt att huvudmannen har en bra kännedom om sitt ansvarsområde för att kunna fördela resurserna på rätt sätt. Här visar granskningen på en tydlig uppdelning av ansvarsfördelningen men i vissa fall skrivs ansvarsfördelningen fram på flera parter samtidigt som i citatet nedan som då i sin tur kan leda till en otydlighet om vems ansvaret egentligen är.

Rektorns, huvudmannens och hemkommunens ansvar för att vidta åtgärder om en elev är frånvarande från den obligatoriska verksamheten i sådan omfattning att frånvaron riskerar att ha negativ inverkan på elevens utveckling mot utbildningens mål ska tydliggöras i skollagen (SOU 2016:94, s.21).

En annan otydlighet är att huvudman nämns på olika sätt i utredningen och kan leda till en viss förvirring om vem egentligen huvudmannen är. "Frånvaro är alltid en signal som måste tas på allvar och huvudmannen har ansvar för att utreda eventuella behov av stödåtgärder och andra insatser." (SOU 2016:94, s.356). I detta fall menar man kommunen men i nästa exempel är det inte kommunen som står som huvudman. "Utredningens förslag syftar till att främja närvaro i skolan genom att tydliggöra skolans, huvudmannens och hemkommunens ansvar för att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro" (a.a. s.405). Utredningen identifierade ett flertal problemområden, som att man arbetar för lite med förebyggande åtgärder på skolorna och menar att arbetet först dras i gång när frånvaron är ett problem och att kunskapen om vad som främjar närvaro saknas på många skolor.

En annan brist är närvaroregistrering som gör att det inte alltid upptäcks om eleven är i skolan eller inte. Gren Landell (2018) tar i sin bok "Främja närvaro" upp att skolorna saknar rutiner för att kunna upptäcka frånvaro i ett tidigt skede. SOU 2016:94 påpekar att uppföljningen och kartläggning om orsakerna till frånvaron är också bristfällig som i sin tur då innebär att man inte kan vidta rätt åtgärder. Utredningen påpekar att det är viktigt att man uppmärksammar elevers frånvaro i god tid detta styrks även i forskning (Hancock m.fl., 2013; Norberg m.fl., 2016) som menar att varje dag som en elev missar ger påverkan och att det redan vid 3-4% frånvaro kan ge negativa effekter på skolgången som i sin tur kan göra att eleven inte når skolans mål.

Skolinspektionen (2016) har i sin granskning sett att många skolor inte har rutiner för när exempelvis elevhälsan ska kopplas in. Elevhälsan har en stor roll i den psykosociala arbetsmiljön i skolan och i arbetet med den problematiska frånvaron. Kearney (2008) hävdar att det finns fyra faktorer för frånvaro och en av dessa är att eleven undviker situationer som känns påfrestande som exempelvis bedömningar eller sociala möten. Sociala möten kan innebära att vara med andra elever i olika situationer där eleven kan känna sig utsatt och otrygg. Gren Landell (2018) skriver att tryggheten i skolan kan vara en orsak till frånvaro, den fysiska miljön såväl som den psykosociala miljön kan vara ett problem. Utredningen påvisar att skolmiljön måste förbättras, men samtidigt så är det en miljö som eleverna inte kan välja bort och därför så måste skolorna bli bättre på att bygga bort faktorer som kan kännas otrygga och därigenom minska eventuell frånvaro. Rektor har ansvaret för att elever ska känna sig trygga i skolan enligt skollagen (2010:800, 5 kap 3 §) men även annan personal som verkar i skolan har ansvar för tryggheten och de ska alla verka för att skolmiljön ska vara en trygg plats.

Gren Landell (2018) har också identifierat fyra faktorer och menar att det är bristerna i skolan som får eleven att stanna hemma som exempelvis att frånvaron inte blir uppmärksammas av läraren och då få en känsla att inte vara viktig, att det spelar ingen roll om eleven stannar hemma. Kearney (2008) tar upp att eleven kan stanna hemma på grund av att den söker uppmärksamhet från sina föräldrar och där har rektor och elevhälsan ett ansvar för att sätta in åtgärder. Men för att sätta in åtgärder så krävs det resurser, huvudmannen har ansvar och skyldighet att sätta in resurser till skolan men kanske inte alltid använder dessa på rätt sätt utifrån ett skolperspektiv. Om man ser till resursfördelning så är det en vinst för samhället att eleven är i skolan på grund av att man förebygger ett eventuellt utanförskap med ökade kostnader som följd exempelvis inom socialtjänst eller vården, men också genom att bidra till högre skatteintäkter istället för kostnader (Nilsson, 2016). I skolorna så ser det olika ut, kommunerna har ett stort frirum där de kan fördela resurserna, här har huvudmannen ansvaret för att fördela resurserna dit de behövs och bör känna sin organisation för att kunna fördela resurserna på ett bra sätt. Elever med särskilda behov skrivs fram som särskilt viktiga när det gäller resursfördelning för att det är de som är i riskzonen för problematisk frånvaro. Det finns inte en likvärdig bedömning av elever med särskilda behov i Sverige därför skiljer sig kommunerna mellan varandra. Det är huvudmannens och rektors ansvar och skyldighet att se till att de elever med behov får det. Lärares ansvar är att informera rektor om det finns särskilda behov och rektor ska se till att det finns resurser för läraren att skapa de möjligheter och förutsättningar som behövs för de elever som behöver det och huvudmannen ska se till att rektor har resurser för att kunna fördela i sin skola. Det är svårt att se var det brister riktigt men arbetet med frånvaron måste fortsätta, ur ett samhällsperspektiv så blir detta viktigt men ur ett individperspektiv ännu viktigare eftersom det inte går att mäta ett utanförskap. Ett liv som inte fungerar med allt vad det innebär med en eventuell drogproblematik, förhållande gentemot sin nästa och en misstro mot myndigheter och en ekonomi som är svår att få att gå ihop så är det svårt att känna sig som en del i samhället och en människa.

Metoddiskussion

Att kombinera Laclau och Mouffes diskursteori med Faircloughs kritiska diskursanalys var både utmanande och givande. Rear (2013) skriver att dessa två teorier kompletterar varandra eftersom diskursanalysen tillhandahåller verktyg och diskursteorin en modell. I denna studie med Laclau och Mouffes sätt som erbjuder bra verktyg att använda i analyserandet av en diskurs. Den textanalytiska delen har haft det största fokuset i denna studie. Efter att ha gått igenom utredningen SOU 2016:94 och sätta avgränsningar som jag valt som var årskurs 7-9 kommunal skola och sedan utifrån Laclau och Mouffe diskursteori började jag att söka på olika begrepp som jag skulle ha som en nodalpunkt. Nodalpunkterna blev ansvar och skyldighet. Även ett antal aktörskategorier togs fram och användes i förhållandet till nodalpunkten i textanalysen som hjälp för att artikulera en diskurs. Aktörskategorierna var elev, vårdnadshavare, skola och huvudman även en grupp ”övrig” kom till efter hand som innehöll de aktörskategorierna som inte kunde läggas till de andra grupperna. Därefter användes de andra två delarna i Fairclough tredimensionella modell. I den diskursiva praktiken användes de som i textanalysen användes som aktörskategorier att titta närmare på. För att hitta en diskurs som en framställning av ett fenomen, en debatt, en symbol som gränsas av i form av normer, regler för vad som är sant användes aktörskategorierna. Skola plockades ut ur texten och sattes in en innebörd för att se hur ansvars och skyldighet fördelningen beskrevs. I den sociala praktiken fokuseras på händelser i texten, texten påverkar vad och hur som kommer hända för aktörerna. Men som Fairclough (2003) menar att om man bara använder en diskursiv handling som detta innebär så missar man andra diskursiva förklaringar som är en del av att han har en tredimensionell modell. Det hade inneburit i denna studie att bara använda Laclau och Mouffe att det skulle kunnat missas att få med andra betydelsefulla diskurser som nu framkom i den diskursiva praktiken och den sociala praktiken alltså få fram förhållandet mellan diskurserna. Hade studien däremot bara använt Faircloughs metod så skulle det kunna missas den del av kartläggningen av ansvaret och skyldigheterna som var syftet i studien och är diskursteorins styrka. Men det kan också innebära en viss otydlighet hos läsaren när två olika typer av diskursteorier vävs samman särskilt när de som Winther-Jørgensen & Phillips (2000) att de är varandras motsatser. Ett annat problem med denna hopslagning är att varken Laclau och Mouffes eller Fairclough har själva förespråkat en kombination av dessa två skilda teorier och metoder. Winther-Jørgensen & Phillips (2000) som är en andrahandskälla som skriver om hur man kan förena en statsvetenskaplig med en sociolingvistisk teori och metod. Det gör att resultatet hade kunnat bli djupare och mera grundligt ingående om metoden i stället varit det ena eller det andra i stället för en kombination.

Slutsats

Studien utgår ifrån den statliga utredningen ”Saknad” SOU 2016:94 och syftar till att belysa hur ansvars- och skyldighetsfördelningen ser ut när de gäller elever med problematisk frånvaro. De olika rollerna eller aktörskategorierna som användes i textanalysen utifrån Laclau och Mouffes diskursteori var eleven, vårdnadshavaren, skola där både lärare, rektor men även annan personal som elevhälsoteamet ingår och huvudman där även kommun och stat är inbegripet. Att det råder oklarheter i vem som har ansvar och skyldigheter har utredningen slagit fast och vill tydliggöra ansvar och skyldigheter genom lagförslag, exempelvis huvudmannens ansvar ska vara densamma oavsett skolform för ökad likvärdighet. En annan punkt är hemkommunens ansvar för elever med problematisk frånvaro där utredningen anser att hemkommunen brister i insatserna. Utredningen visar på att elevhälsans roll inte är tydliggjord och ibland obefintlig i skolorna, lärarens roll vid övergångar mellan skolformer ska tydliggöras och skrivas in i läroplanerna.

Granskningen 2016 visade på brister i rutiner på skolor, nu 2020 fyra år senare visar Borås Tidning (25/4 2020) att det fortfarande ser ut så på många skolor och att många elever saknas. Då kan man ställa frågan till varför inte utredningen har gett bättre resultat. Om det är utredningens syfte med att alla elevers rätt till likvärdig skolgång och det fyra år senare inte ser bättre ut med frånvarohanteringen och antal elever som inte deltar i undervisningen så har utredningen misslyckats. Men det utredningen kan ha gjort är att flera kommuner ändå har börjat att se över sin frånvaro hantering. Det finns också flera kommuner som exempelvis Borås och Örebro arbetar numera hårt med rutiner på skolorna i kommunen. Så att den blå stolen inte längre är tom i klassrummen runt om i Sverige.

Tack!

Att skriva detta arbete har flera gånger varit tungt och på grund av krisen vi upplever så har jag fått ändra min ursprungsidé som var intervjuer. Jag har fått ändra både metod och material att utgå ifrån. Men med stöd från min handledare Viktor Aldrin, min kurskamrat Petra Andersson och min familj som har stöttat och hjälpt mig att börja om och komma vidare. Tack så mycket!

REFERENSER

Baker, M & Felicity L. Bishop (2015) Out of school: a phenomenological exploration of extended non-attendance, *Educational Psychology in Practice*, 31:4, 354-368, DOI: 10.1080/02667363.2015.1065473 Hämtad 2020-04-11

Baker, M & Bishop F (2016) Out of school: a phenomenological exploration of extended non-attendance. Hämtad 2020-04-10
https://www.researchgate.net/profile/Felicity_Bishop/publication/282446577_Out_of_school_a_phenomenological_exploration_of_extended_non-attendance/links/5767f62008aedbc345f7913b.pdf

Borås stad (u.å) *Sociala referenser*.

<https://www.boras.se/kommunochpolitik/kvalitetresultatochjamforelser/socialainvesteringar.4.7cd67b291650724cccbdebf.html> Hämtad 2020/04/11 kl 15:00

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007) *Diskursanalys i praktiken* . 1. uppl. Malmö: Liber.

Egger, H.L., Costello, E.J., Angold, A (2003) *School refusal and psychiatric disorders: A community study*. *Journal of American Academic Child Adolescent Psychiatry*, Juli, vol 42 nr 7, s. 797-807. Doi:10.1097/01.CHI0000046865.56865.79

Ekstrand, Britten (2015). *What it takes to keep children in school: A Research Review*. *Educational Review*, 67(4), 459–482.

Fairclough, N (2003) *Analysing Discourse : Textual Analysis for Social Research*. Hämtad 2020-03-29 från
https://www.researchgate.net/publication/31763834_Analysing_Discourse_Textual_Analysis_for_Social_Research_N_Fairclough Hämtad 2020/03/24 kl 13:00

Foucault, M (2008) *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France*. Hämtad 2020-04-03 från
https://books.google.se/books?hl=sv&lr=&id=4qntCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=Foucault+2008&ots=GtZ3XDSTXF&sig=wrEoWAGX05Io4MLjP6Qsk445A2s&redir_esc=y#v=onepage&q=Foucault%202008&f=false

Frostad, P (2015) *Losing All Interest in School: Social Participation as a Predictor of the Intention to Leave Upper Secondary School Early*. Hämtad 2020-04-11 från
https://www.researchgate.net/publication/267151125_Losing_All_Interest_in_School_Social_Participation_as_a_Predictor_of_the_Intention_to_Leave_Upper_Secondary_School_Early

Gladh, M. & Sjödin, K. (2014) *Tillbaka till skolan : metodhandbok i arbetet med hemmasittande barn och unga*. Stockholm: Gothia utbildning

Gentle-Genitty, C., Karikari, I., Chen, H., Wilka, E. & Kim, J. (2015) *Truancy: A look at definitions in USA and other territories*. *Educational Studies*.

Gren Landell, M. (2018) *Främja Närvaro. Att förebygga frånvaro i skolan*. Stockholm: Natur och kultur.

Hancock, K.J., Shepherd, C.J., Lawrence, D. & Zubrick, S.R. (2013). *Student attendance and educational outcomes. Every day counts*. A report prepared for the Department of Education, Employment and Workplace Relations, Canberra

Ingestad, G. (2006). *Dokumenterat utanförskap: Om skolbarn som inte når målen*. Diss, Lunds universitet, Lund

Jullander, E. (2020) 25/4 Frånvarolarmet: Hundratals elever i Borås missar en femtedel av läsåret. *Borås tidning*, 25 april. Hämta 2020-05-05 från <https://nxt.bt.se/boras/franvarolarmet-hundratals-elever-i-boras-missar-en-femtedel-av-lasaret/>

Kalla fakta (2018) Det osynliga barnet. [TV-program]. TV4 3/12.

Kearney, C. (2008) *School absenteeism and school refusal behavior in youth: A Contemporary review*. *Clinical Psychology review*. Vol 8, nr 3, s. 451-471. Doi:10.1016/j.cpr.2007.07.012

Laclau, E och Mouffe, C. 2008. *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg. Glänta. Lewis, Jane & McNaugh

Morén och Irisdotter (2015) *Samhällsfrågor som didaktiskt begrepp i samhällskunskap på gymnasieskolan*. Hämtad 2020-04-11 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1089958/FULLTEXT03.pdf>

Nilsson, I (2016) *Utanförskap, hälsa och en effektiv resursanvändning*. Hämtad 2020-03-27 från http://kommissionjamlikhalsa.se/wp-content/uploads/2017/06/6.-utanfoerskap_haelsa_och_en_effektiv_resursanvaendning.pdf

Norberg, A-K., Bergström, S., Borg, M & Karlsson-Andersson, C. (2016). *Bryggan - från destruktiv frånvaro till mål uppfyllelse*. (Ks 996/2016) Hämtad från (2020-04-30) <https://www.orebro.se/download/18.2bea29ad1590bf258c52a16/1484207069100/Ans%C3%B6kan%20-%20Bryggan.pdf>

Rear, D & Jones, A (2013) *Discursive struggle and contested signifiers in the arenas of education policy and work skills in Japan*, *Critical Policy Studies*, 7:4, 375-394, DOI: 10.1080/19460171.2013.843469

Rear, D (2013) Laclau and Mouffe's Discourse Theory and Fairclough's Critical Discourse Analysis: *An Introduction and Comparison*. Hämtad 2020-04-04 från https://www.academia.edu/2912341/Laclau_and_Mouffe_s_Discourse_Theory_and_Faircloughs_Critical_Discourse_Analysis_An_Introduction_and_Comparison

Rear, D & Jones A (2013) *Discursive struggle and contested signifiers in the representation of employee skills in twenty-first century*. Hämtad 2020-04-15 från

https://www.researchgate.net/publication/271626512_Discursive_struggle_and_contested_signifiers_in_the_arenas_of_education_policy_and_work_skills_in_Japan

Reid, K (2012). *The strategic management of truancy and school absenteeism: finding solutions from a national perspective*. *Educational Review*, 64(2), 211–222.

Sahin, Seyma; Arseven, Zeynep & Kiliç, A (2016). *Causes of student absenteeism and school dropouts*. *International Journal Of Instruction*, 9(1), 195– 210.

SFS (2018:1098) *Lag om ändring i skollagen*. Hämtad från https://www.lagboken.se/Lagboken/sfs/sfs/2018/1099/d_3276543-sfs-2018_1098-lag-om-andring-i-skollagen-2010_800 8

Skolinspektionen. (2016a) *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor* (Skolinspektionens rapport 40-2015:2855). Hämtad från 2020-02-13 <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/langvarig-franvaro/kvantitativ-rapport-omfattande-ogiltigfranvaro.pdf> Hämtad från

Skolinspektionen. (2016b) *Omfattande frånvaro. En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro* (Skolinspektionens rapport 40-2015:2855). Hämtad 2020-02-13 https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/omfattande-franvaro/omfattande_franvaro_kvalitativ_rapport.pdf

Skolkostnadsutredning U (2014:14) hämtad från 2020-03-27 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommitteberattelse/skolkostnadsutredningen-u-201414_H2B2U14

Skollag 2010:800 Hämtad 2020-03-16 från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket 2017 *Skolverkets lägetsbedömning, Rapport 455*. hämtad 2020-03-27 från <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65cac4/1553967387912/pdf3786.pdf>

SOU 2016:94. (2016) *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*. Hämtad 2020-03-16 från <https://www.regeringen.se/48d4f6/contentassets/77af60bb1e264076b19e879d53d5b58a/saknad-uppmarksamma-elevers-franvaro-och-agera-sou-201694.pdf>

Strand, A-S M. (2014) *School – no thanks – it ain't my thing': accounts for truancy. Students' perspective on their truancy and school lives*. *International Journal of Adolescence and Youth*, 19(2), 262–277.

Strand, Anne-Sofie. M. & Granlund, M (2014). *The school situation for students with a high level of absenteeism in compulsory school: is there a pattern in documented support?* Scandinavian Journal Of Educational Research, 58(5), 551–569.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab. <http://www.codex.vr.se/texts/HSEFR.pdf>

Whannell, Robert & Allen, W (2011). *High school dropouts returning to study: the influence of the teacher and family during secondary school*. Australian Journal Of Teacher Education, 36(9), 22–35.

Winther-Jørgensen, Marianne & Philips, L (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: studentlitteratur

Öhman, A. (2016) *Skolans tomma stolar. Om frånvaro i grundskolan och hur kommuner och skolor arbetar med frågan*. (Rapport från Prestationsprinsen med stöd av Skandias Stiftelse Ideér för livet.) Hämtad från https://prestationsprinsen.files.wordpress.com/2016/09/prestationsprinsen_skolans_tomma_stolar_om_frc3a5nvaro_i_grundskolan.pdf

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se